

Geç Roma Cumhuriyeti Dönemi'nden Seçkin Bir Devlet Adamı: P. Servilius Vatia Isauricus

An Eminent Statesman of the Late Roman Republic: P. Servilius Vatia Isauricus

Mehmet KURT* Engin KARAKUŞ**

Öz: Geç Roma Cumhuriyeti Dönemi'nin büyük bir kısmına tanıklık eden ve bu süre zarfında uzun ve başarılı bir askeri ve siyasi kariyer sürdüren P. Servilius Vatia Isauricus, Roma Cumhuriyeti tarihinde önemli bir yere sahiptir. Zira kendisi geleneksel Romalı devlet adamı tipinin son büyük temsilcilerinden biridir. Tıpkı geçmişin ünlü Romalıları gibi, P. Servilius Vatia Isauricus da sahip olduğu siyasi nüfuzunu yasal sınırlar dâhilinde kazanmış ve kendisini hiçbir zaman *Senatus*'un üzerinde konumlandırmamıştır. Fakat yaşantısı, Roma siyasetinde askeri ve siyasi açıdan çok büyük bir güce sahip kudretli kişiliklerin ortaya çıktığı bir döneme rastlamış ve ister istemez şöhret bakımından bu gibi isimlerin gölgesinde kalmıştır. Nitekim Antikçağdan günümüze kadar kendileri hakkında sayısız çalışma kaleme alınan bu kudretli kişiliklerin aksine Modern tarih yazımında bile onun hayatını bütünüyle ele alan kapsamlı bir çalışma mevcut değildir. İşte bu çalışma, literatürdeki bu boşluğu bir nebze olsun giderebilmeyi hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: P. Servilius Vatia Isauricus • Geç Roma Cumhuriyeti • Korsanlık Sorunu • Kilikia • Isauria

Abstract: P. Servilius Vatia Isauricus, who bore witness to a large part of the Late Republic Era and went on to have a long and successful military and political career during this time, has an important place in republican Roman history. Because he is one of the last major Roman statesmen of the traditional kind. Just like the famous Romans of the past, P. Servilius Vatia Isauricus too had gained his political influence within legal boundaries and had never put himself above the *Senatus*. However, his life had coincided with a period in Roman politics when mighty personalities with great military and political power had emerged, and he had inevitably been overshadowed in terms of reputation by such people. As a matter of fact, there is no comprehensive study that deals entirely with his life, even in modern historiography, contrary to these mighty personalities, about whom countless studies have been written from antiquity to the present. The aim of this study is to fill this gap in the literature to some extent.

Keywords: P. Servilius Vatia Isauricus • The Late Roman Republic • The Piracy Issue • Cilicia • Isauria

Giriş

Kuruluşundan beri Roma Cumhuriyeti'ne yön veren *Senatus* oligarşisi, MÖ II. yüzyılın sonlarından itibaren yavaş yavaş hem devlet hem de toplum üzerindeki etkisini yitirmiştir. Bu dönemde devlet idaresi, sadakatleri sadece kendilerine ait ordulara komuta eden ve kendilerini yasal kısıtlamalardan hariç tutmasını bilen kudretli generallerin ellerine geçmiş, toplumun büyük bir kısmı bu generallerin destekçileri hâline gelmiştir¹. Roma, bunun sonucunda uzun bir iç savaş süreci yaşamış ve MÖ 30 yılı

* Prof. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Karaman.

0000-0003-4440-9900 | mehmetkurt@kmu.edu.tr

** Doktorant, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.

0000-0002-6385-5212 | engink26@gmail.com

Makale Türü: Araştırma | Geliş Tarihi: 16/12/2022 | Kabul Tarihi: 06/04/2023 ; Kurt M. & Karakuş E. 2023, "Geç Roma Cumhuriyeti Dönemi'nden Seçkin Bir Devlet Adamı: P. Servilius Vatia Isauricus". *Cedrus* XI, 135-163.

¹ *Senatus* oligarşisinin devlet idaresini kudretli generaller lehine yitirişiyile sonuçlanacak olan süreç, MÖ 107 yılı *consul*u C. Marius'un söz konusu yılda gerçekleştirdiği ordu reformuyla başlamıştır. Asker alımındaki mülkiyet şartını ortadan

itibarıyla noktalanın bu sürecin ardından ise mevcut cumhuriyet rejimi yerini *principatus* adı verilen otokratik karakterli yeni bir rejime bırakmıştır. Başka bir deyişle, Roma Cumhuriyeti'nin son yüzyılı, büyük ölçüde, söz konusu generallerin eylemleriyle şekillenmiş bulunmaktadır². Bu durum, doğal olarak, gerek antik gerekse modern tarih yazımının dönemi ele alış biçimini de etkilemiştir. Roma tarihinin önceki dönemleriyle ilgili anlatılarda genellikle olaylar ön planda tutulurken bu dönem, kaçınılmaz olarak şahıslar üzerinden incelenmektedir. Sonuçta dönemin herhangi bir kudretli generalinin kariyerine bakmak, zamanın askeri ve siyasi gelişmelerini anlamak için çoğu kez yeterli olmaktadır. Nitekim bugün geldiğimiz noktada bu iç savaş döneminin önderleriyle ilgili literatür hayli zengin bir durumdadır³. Fakat aynı şeyi bu önderler kadar güç ve ün sahibi olmasalar da dönemin Roma siyasetinde sözleri geçen veya kariyerlerini bu önderlerin çıkarları doğrultusunda sürdürmeyi tercih eden diğer etkili isimler için söylemek pek de mümkün değildir. Bu isimler genellikle ihmal edilmekte ve dönemin genel anlatısının satır aralarında yer almaktan öteye geçememektedir. Hâlbuki söz konusu başarı olduğunda içlerinden birçoğunun önceki dönemlerde yaşamış ünlü Romalılarından aşağı kalır yanları yoktur. Bu gibi isimlere verilebilecek en güzel örneklerden biri, hiç kuşkusuz MÖ I. yüzyılın ilk yarısında etkin bir şekilde faaliyet gösteren P. Servilius Vatia Isauricus'tur⁴.

P. Servilius Vatia Isauricus'un Roma siyasetindeki yerini anlamak için dönemin en önde gelen figürlerinden biri olan M. Tullius Cicero'nun ona karşı olan yaklaşımına bakmak yeterlidir. M. Tullius Cicero, ondan bahsederken, onun isminin yanına çoğu kez *vir clarissimus* (insanların en seçkini)⁵, *vir gravissimus* (insanların en itibarlısı)⁶, *vir fortissimus* (insanların en kudretlisi)⁷, *vir amplissimus*

kaldıran ve böylelikle Roma toplumunun en alt tabakasını oluşturan *proletarius*'ların da asker olarak istihdam edilmesine olanak sağlayan bu reform, döneme yön veren kudretli generallerin ortaya çıkışında çok büyük bir rol oynamaktadır. Zira asgari geçim düzeyinin altında bir hayat süren *proletarius*'lar, orduya katıldıktan sonra maddi kaygılarından ötürü sadakatlerini devletten çok generallerine yöneltmişlerdir. Asker ve general arasındaki bu istismara açık ilişki, sonuç olarak Roma ordusunu kalıcı bir şekilde siyasetin bir parçası hâline getirmiştir. Söz konusu reform için bk. Sall. *Iug.* 84-86; Val. Max. 2. 3. 1; Plut. *Mar.* 9. 1; Flor. *epit.* 1. 36. 13; Gell. 16. 10. 10-14; Exsuper. 8-13; Matthew 2006, 1-15; Sampson 2010, 180-186; Demir & Aydoğan Demir 2022, 117-119.

² MÖ 88 ve 30 yılları arasında aralıklarla devam eden iç savaş süreci hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Brunt 1988; Mackay 2009; Osgood 2018.

³ Roma tarihinin en bilindik figürleri olan bu iç savaş önderleri, kendileri hakkında kaleme alınmış sayısız makalenin yanı sıra hacimli biyografik çalışmalara da konu edilmişlerdir. C. Marius için Carney 1961 ve Evans 1994; L. Cornelius Sulla için Letzner 2000 ve Keaveney 2005; Cn. Pompeius Magnus için Southern 2002 ve Seager 2002; C. Iulius Caesar için Gelzer 1968 ve Goldsworthy 2006; M. Antonius için Huzar 1978; Augustus için ise Southern 2014 bu tip çalışmalara örnek olarak verilebilir.

⁴ P. Servilius Vatia Isauricus hakkında, Münzer 1923 gibi ansiklopedik nitelikte olanlar sayılmazsa, herhangi bir biyografik çalışma bulunmamaktadır. P. Servilius Vatia Isauricus'u konu edinen çalışmalar, genellikle, Ormerod 1922 ve Maróti 1989'da olduğu gibi onun Cilicia *proconsul*luğundaki askeri faaliyetleri üzerine yoğunlaşmıştır.

⁵ Cic. *Verr.* 2. 1. 56; 2. 3. 210; *Red. Sen.* 25; *dom.* 43; *deprov. Cons.* 1; *Fam.* 13. 68. 3; *leg. agr.* 2. 50.

⁶ Cic. *Red. Quir.* 17; *har. resp.* 2; *Flacc. frBob*8.

⁷ Cic. *leg. agr.* 1. 5; *deprov. Cons.* 22.

(insanların en heybetlisi)⁸, *civis ornatissimus* (yurttaşların en hünerlisi)⁹, *civis sanctissimus* (yurttaşların en muhteremi)¹⁰ ve *princeps civitatis* (yurttaşların birincisi)¹¹ gibi övgü dolu sıfatlar eklemektedir¹². Aynı siyasi görüşü paylaşmaları ve yakın dostlukları, şüphesiz M. Tullius Cicero'nun bu saygılı yaklaşımında önemli bir rol oynamış olmalıdır. Ancak böylesine büyük bir saygının yalnızca fikirsel ve kişisel yakınlık sebebiyle oluşmayacağı da açıktır. Nitekim bu büyük saygının muhatabı, aynı zamanda devletin en üst kademelerinde görev almış, iki kez *triumphus* kutlamış, askerî başarılarından dolayı bir zafer *agnomen*'i kazanmış ve ömrünün son yıllarında *princeps Senatus* unvanını taşımış bir kimsedir. Bu yönüyle de söz konusu övgü dolu sıfatları ve ayrıca dönemin genel anlatısının satır aralarından çıkartılıp bağımsız bir çalışmada ele alınmayı kesinlikle hak etmektedir.

P. Servilius Vatia Isauricus'un Siyasi ve Askerî Kariyeri

Ailesi

Hakkında pek bir bilgi bulunmayan M. Servilius'un oğlu C. Servilius Vatia ile MÖ 143 yılı *consul*larından Q. Caecilius Metellus Macedonicus'un kızı Caecilia Metella'nın evliliklerinden olma P. Servilius Vatia, muhtemelen, MÖ 134 yılında dünyaya gelmiştir¹³. Ailesi hakkında babasının kariyerine ilişkin tek bir kayıttan başka herhangi bir bilgi mevcut değildir¹⁴. Romalıların ailenin ilk erkek çocuğuna babanın ismini verme geleneği göz önüne alınırsa kendisinden büyük erkek kardeşleri olması elbette olasıdır. Nitekim bu yönde bazı adaylar öne sürülmekteyse de tarihi kayıtlarda kendisinden önce Vatia *cognomen*'iyle anılan tek isim babası olduğundan bu konu yalnızca bir varsayım olarak kalmaktadır¹⁵.

⁸ Cic. *dom.* 43; *Verr.* 2. 1. 57.

⁹ Cic. *Red. Quir.* 17.

¹⁰ Cic. *Flacc.* 5. frBob8.

¹¹ Cic. *Verr.* 2. 3. 210.

¹² M. Fabius Quintilianus tarafından aktarılan bir anekdota göre (Quint. *Inst.* 6. 3. 48), M. Tullius Cicero, P. Servilius Vatia Isauricus için ayrıca *homo constantissimus* (insanların en tutarlısı) sıfatını da kullanmıştır.

¹³ Cic. *dom.* 123; *Verr.* 2. 3. 211; Münzer 1923, 1812.

¹⁴ C. Servilius Vatia'nın kariyeriyle ilgili antik kaynaklardaki tek kayıt, M. Tullius Cicero'nun *In Verrem* (2. 3. 211) adlı yapıtında yer almaktadır. Her ne kadar doğrudan bu hususta bir bilgi vermemişse de M. Tullius Cicero'nun buradaki sözlerinden C. Servilius Vatia'nın bir dönem *praetor* ya da *promagistratus* olarak görev yaptığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte söz konusu pasajda görev yeri ve yılına dair herhangi bir ipucu mevcut değildir. Ancak Olympia'da ele geçen bir onurlandırma yazıtında (*I.Olymp.* 329) isminin yer almasından hareketle bu görevi muhtemelen Macedonia'da ve MÖ 115 yılı dolaylarında yerine getirmiş olduğu söylenebilir. Konuya ilişkin olarak bk. Broughton 1952, 465; Brennan 2000, 903 dn. 161.

¹⁵ Zanin 2019'da derlendiği üzere, çoğu araştırmacı tarafından bu muhtemel kardeşler için MÖ 102 yılı *praetor*'u C. Servilius ile ya MÖ 100 yılı dolaylarında *monetalis*'lik yapan M. Servilius'un ya da aynı adı taşıyan bir başkasının isimleri önerilmektedir. S. Treggiari (2019, 37) ise bu genel görüşün aksine, MÖ 68 yılı *consul suffectus*'u olduğu düşünülen *praenomen*'i bilinmeyen Servilius Vatia'yı, P. Servilius Vatia'nın tek erkek kardeşi olarak kabul etmektedir. R. J. Evans (1988, 100) da kısmen de olsa bu görüşü paylaşmakta ve bu şahsın P. Servilius Vatia'nın küçük kardeşi veya kuzeni olabileceği yönünde bir varsayımda bulunmaktadır. Fakat söz konusu *consul suffectus*'un varlığına şüpheyle yaklaşan E. Badian (1984, 67-68), şüphesinde haksız olsa bile, bu ismin P. Servilius Vatia'nın kardeşi değil, erken yapılmış bir evlilikten doğma oğlu olabileceği kanısındadır.

P. Servilius Vatia'nın da bir mensubu olduğu Servilia *gens*'i, her ne kadar Roma'nın en köklü *patricius gens*'lerinden biriye de Servilia Vatie ailesi *plebs* statüsüne sahiptir. Zira ailenin ataları, MÖ III. yüzyılın sonları ile II. yüzyılın başları arasında, tam olarak bilinmeyen bir sebepten ötürü *transitio ad plebem* işlemiyle *patricius* statüsünü bırakıp *plebs* sınıfına geçmiştir¹⁶. *Gens*'in bu *plebs* kolu, M. Servilius Pulex Geminus'un MÖ 202 yılındaki *consul*luğunun ardından bu makama bir daha ulaşamamıştır¹⁷. Fakat dönemin nüfuzlu isimlerinden biri olan Q. Caecilius Metellus Macedonicus'un, kızını C. Servilius Vatia ile evlendirmesinden anlaşılacağı üzere aile, Roma aristokrasisi arasındaki saygınlığını korumaktadır. Bununla birlikte ailenin Roma siyaset sahnesinde geri planda kalmış olduğu da bir gerçektir. Nitekim P. Servilius Vatia ismi, mütevazı baba tarafıyla anılmaktan çok Q. Caecilius Metellus Macedonicus'un torunu olarak bilinmektedir¹⁸.

Erken Dönem Kariyeri

Ne yazık ki çoğu Romalı devlet adamı gibi P. Servilius Vatia'nın da hayatının erken dönemleriyle ilgili herhangi bir bilgi mevcut değildir. Ancak her Romalı aristokrat gibi onun da çocukluk ve ilk gençlik dönemlerinde iyi bir eğitim almış olduğu rahatlıkla söylenebilir. İçeriği her ne olursa olsun, kendisine verilen eğitimin temel amacının onu Roma siyasetine hazırlamak olduğu açıktır. Öte yandan eğitim süreci sırasında yaşanan siyasi gelişmeleri de bu sürecin bir parçası olarak değerlendirmek hiç de yanlış olmayacaktır¹⁹. Zira P. Servilius Vatia'nın çocukluk ve gençlik çağları, Roma siyasetinde hayli ciddi şiddet olaylarının baş gösterdiği ve safların iyice keskinleştiği bir zamana denk gelmektedir. Kendilerini *optimates* (en iyiler) olarak nitelendiren muhafazakâr hizip ile *populares* (halkçılar) ismiyle bilinen reformist hareket arasındaki ideolojik çatışmadan kaynaklanan ve giderek tırmanan bu siyasi gerilim ortamında tanık oldukları, kuşkusuz onun siyasi yaşamının şekillenmesinde önemli bir rol oynamış olsa gerektir. Nitekim antik kaynaklarda isminin geçtiği en erken tarihli olay, MÖ 100 yılındaki *optimates* - *populares* hesaplaşmasıdır. Bu olayda köken itibarıyla bir parçası olduğu *optimates*'ten yana bir tavır takınan P. Servilius Vatia, ömrünün sonuna kadar bu siyasi tavrı koruyacaktır²⁰.

MÖ 100 yılı olayları, her ikisi de *populares* tarzında siyaset izleyen MÖ 103 ve 100 yıllarının *plebs tribunu*'sü L. Appuleius Saturninus ile MÖ 101 yılında *plebs tribunu*'luğu, MÖ 100 yılında da *praetor*luk görevini üstlenen C. Servilius Glaucia'nın eylemleri sonucunda patlak vermişti. MÖ II. yüzyılın son on yılına damgasını vuran ve bu zaman aralığında beşi peş peşe olmak üzere altı kez *consul*luk makamında bulunan C. Marius'un yakın müttefikleri olan bu ikili, C. Marius'un desteğiyle *optimates* hizbinin çıkarlarına ters düşen bir reform programını hayata geçirmişlerdi²¹. Ancak tasarılarının C. Marius'un askerî gücü sayesinde yasalaşmış olması, ikilinin kural tanımaz bir hâle gelmesine sebep olmuştu. Öyle ki teamüllere aykırı olmasına rağmen MÖ 99 yılı için yapılacak olan seçimlerde L. Appuleius Saturninus *plebs tribunu*'luğuna, C. Servilius Glaucia ise *consul*luğa adaylığını koymuştu.

¹⁶ Ailenin atalarının *plebs* sınıfına geçişiyle ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Vishnia 1996.

¹⁷ M. Servilius Pulex Geminus'un *consul*luğu hakkında bk. Broughton 1951, 315.

¹⁸ Q. Caecilius Metellus Macedonicus için bk. Evans 1986.

¹⁹ Roma eğitim sisteminin yapısı ve işleyişi hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Bonner 2012.

²⁰ *Optimates* - *populares* kutuplaşması hakkında bk. de Ste. Croix 1981, 351-354; Brunt 1988, 32-45; MorsteinMarx 2004, 204-240.

²¹ Bu reform programı için bk. Cic. *Sest.* 37; 101; *Planc.* 89; *Pis.* 20; Liv. *perioch.* 69; Vell. 2. 15. 4; Val. Max. 3. 8. 4; Plut. *Mar.* 29; Flor. *epit.* 2. 4. 2; App. *civ.* 1. 29-31; Ampel. 18. 14; Auct. *Liber de Vir ill.* 73. 5-8; Broadhead 2007, 158-159; Mackay 2009, 111-113.

Nitekim L. Appuleius Saturninus, girdiği seçimleri kazanmayı başarmıştı²². Ancak ortağı, *consul*'luk yarışındaki rakipleri M. Antonius ile C. Memmius karşısında aynı başarıyı sağlayamamıştı. Bununla birlikte bu ikili seçim sonucunu kabullenmemiş ve taraflar henüz o dakika birbirine girmişti. Çıkan olaylar sırasında C. Memmius feci bir şekilde darbedilmiş ve çok geçmeden de hayatını kaybetmişti²³. *Senatus*, olayların böylesine ciddi bir boyut kazanması üzerine acilen toplanarak *senatus consultum ultimum* çıkarmıştı. Mevcut *consul* olarak bu kararnamenin gereğini yerine getirmekle yükümlü olan C. Marius, ister istemez adamlarını silahlandırmak zorunda kalmış ve Capitolinus Tepesi'nde destekçileriyle birlikte mevzi alan eski müttefiklerinin etrafını sarmıştı. Ardından hayatlarının bağışlanacağına yönelik bir teminat vererek onları teslim olmaya ikna etmiş ve esirleri geçici olarak *Senatus* binasına hapsedmişti. Fakat bu ılımlı hareketi kan dökülmesini engellemeye yetmemişti. Zira öfkeli bir grup, *Senatus* binasının çatısına tırmanmış ve içerideki esirlerin hepsi ölünceye kadar onları taşlamıştı²⁴. Bu olaylar sırasında birçok aristokrat silaha sarılmıştı ki M. Tullius Cicero'nun aktardığı kadarıyla bunların arasında artık otuzlu yaşlarında bulunan P. Servilius Vatia da yer almaktaydı²⁵.

P. Servilius Vatia'nın hayatının erken dönemleriyle ilgili kayıtlar, MÖ 100 yılındaki bu başlangıcın ardından on yıl kadar süren bir kesintiye uğramaktadır. Her ne kadar bu süreç zarfında *quaestor*'luk ve *aedilis*'lik gibi makamlarda görev alma ihtimali mevcutsa da *cursus honorum* bu sıralarda henüz formel bir yapıya sahip olmadığından bu hususta bir varsayımda bulunmak imkânsızdır²⁶. Ancak hemen belirtmek gerekir ki bu on yıllık süreç tam anlamıyla karanlıkta kalmış da değildir. M. Tullius Cicero'nun bir eserinde anılan fakat ismi günümüze tam olarak ulaşamayan *plebstribunus*'unun P. Servilius Vatia olduğu düşünülmekte ve bu muhtemel görev MÖ 98 yılına yerleştirilmektedir²⁷.

MÖ I. yüzyılın başları itibarıyla güncel siyasetin bir parçası hâline gelen P. Servilius Vatia'nın kariyerine dair ilk kesin bilgi, *fasti triumphales* adlı yazıttan öğrenilen *praetor*'luk görevidir²⁸ (fig. 1). Görev yılı için genellikle MÖ 90 yılı kabul edilmekle birlikte E. Badian bunu MÖ 92 ve hatta MÖ 93 yılına kadar geriye götürmektedir²⁹. Yine aynı yazıttan anlaşıldığı kadarıyla P. Servilius Vatia görev süresinin bitmesinin ardından *propraetor* olarak birkaç yıl daha *provincia*'sında kalmış ve tüm bu süreç boyunca kazandığı askerî başarılarından ötürü Roma'ya dönüşünde kendisine *triumphus* töreni düzenleme hakkı tanınmıştır. Bununla birlikte MÖ 21 Ekim 88 günü düzenlenen bu son derece prestijli törenle ödüllendirilen başarılarını hangi *provincia*'da kazanmış olduğuna dair herhangi bir kayıt

²² Cic. *Brut.* 224; Plut. *Mar.* 30. 1; Flor. *epit.* 2. 4. 3; App. *civ.* 1. 32; Auct. *Liber de Vir ill.* 73. 9; Carney 1961, 41-43; Evans 1994, 124-125.

²³ Cic. *Cat.* 4. 4; Liv. *perioch.* 69; Flor. *epit.* 2. 4. 4; App. *civ.* 1. 32; Auct. *Liber de Vir ill.* 73. 9; Oros. *hist.* 5. 17. 5; Mackay 2009, 114.

²⁴ Cic. *Rab. Perd.* 18-31; 35; *Brut.* 224; *Cat.* 1. 4; *Phil.* 8. 15; *Mil.* 8; 14; Liv. *perioch.* 69; Vell. 2. 12. 6; Val. Max. 3. 2. 18; 8. 6. 2; Plut. *Mar.* 30. 3-4; Suet. *Caes.* 12; Flor. *epit.* 2. 4. 5-6; App. *civ.* 1. 32-33; Ampel. 26. 3; Auct. *Liber de Vir ill.* 67. 3; 73. 10-12; Oros. *hist.* 5. 17. 6-10; Lintott 2006, 101; Osgood 2018, 72.

²⁵ Cic. *Rab. Perd.* 21; Münzer 1923, 1812; MorsteinMarx 2004, 227.

²⁶ *Cursus honorum* basamakları arasındaki geçiş, L. Cornelius Sulla'nın MÖ 81 yılındaki reformları sonucunda kurallı bir hâle getirilmiştir. Bu hususta bk. Cic. *Acad.* 2. 1; Liv. *perioch.* 89; Tac. *ann.* 11. 22; App. *civ.* 1. 100; Cass. Dio 37. 37. 1; Auct. *Liber de Vir ill.* 75. 11; Cary & Scullard 1975, 236.

²⁷ Cic. *dom.* 43; Broughton 1952, 5; Treggiari 2019, 83; Kreiler 2020, 274.

²⁸ *Fast. Tr.* 108: “[P. Serv]ilius C. f. M. n. Vatia pro pr(aetore) an. DCLXV [de ----] XII. k. Novem”.

²⁹ Münzer 1923, 1812; Broughton 1952, 26; Badian 1958, 8.

bulunmamaktadır³⁰. F. Münzer, söz konusu yerin Hispania *provincia*'larından biri olabileceğini düşünmektedir³¹. Hispania'daki başarılarından dolayı *triumphus* töreniyle ödüllendirilen daha önceki isimlerin *proconsul* unvanını taşıdıklarına dikkat çeken T. R. S. Broughton ise bu yer için aday olarak Sardinia et Corsica ya da Cilicia *provincia*'larını önermektedir³². Nitekim onun bu önerisi özellikle Sardinia et Corsica lehinde kabul görmüş bulunmaktadır³³. Söz konusu kabulde hiç kuşkusuz bu *provincia*'da daha önce görev yapmış birçok ismin buradaki yerel halka karşı kazandıkları zaferlerin *triumphus* ile ödüllendirilmiş olmasının örnek teşkil etmesi bakımından büyük bir payı vardır³⁴. Bununla birlikte görev yeri her neresi olursa olsun, P. Servilius Vatia'nın kendisine *triumphus* töreni düzenlemek gibi çok büyük bir onur kazandıran askerî eylemleri hakkında antik kaynaklarda hiçbir bilgi bulunmaması son derece ilginçtir. Bu durum, MÖ 88 yılının olağanüstü siyasi atmosferiyle beraber değerlendirildiğinde P. Servilius Vatia bu töreni askerî başarılarının büyüklüğünden çok güçlü siyasi bağlantıları sayesinde elde etmiş gibi görünmektedir³⁵.

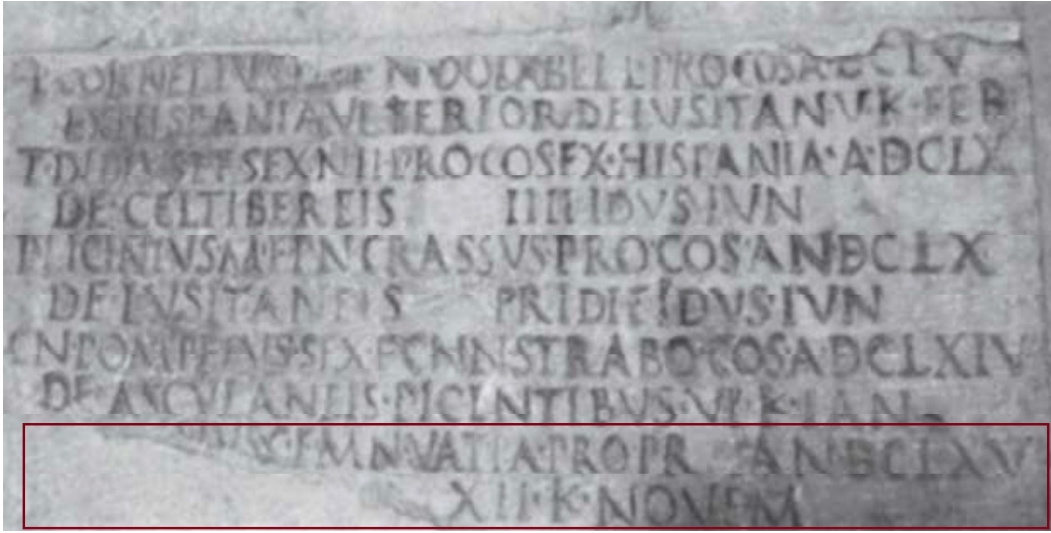

Fig. 1. *Fasti Triumphales*'teki *triumphus* kaydı (Díaz Fernández 2017, 80)

P. Servilius Vatia'nın *provincia*'sından kente döndüğü MÖ 88 yılı, Roma tarihinin en önemli kırılma anlarından biriydi. Zira *optimates* - *populares* kutuplaşması, bu yıl itibarıyla sokak çatışmaları boyutunu aşmış bir iç savaş hâline gelmişti. Roma tarihinin bu ilk iç savaşı, aslına bakılacak olursa, daha önceki şiddet olayları gibi başlamıştı. Söz konusu yılın *plebs tribunus*'larından P. Sulpicius Rufus, C. Marius'un desteğiyle *optimates* hizbinin çıkarlarına aykırı bir yasa paketi çıkartmış ve bu durum Roma'da büyük karışıklıklara yol açmıştı³⁶. Bu yasa paketinin maddelerinden biri, Karadeniz Kralı

³⁰ *Fast. Tr.* 108; Brennan 2000, 477.

³¹ Münzer 1923, 1812; 1999, 279.

³² Broughton 1952, 30 dn. 5; Broughton 1986, 197.

³³ Badian 1958, 8; Brunt 1971, 435; Brennan 2000, 477; Díaz Fernández 2017, 79.

³⁴ Sardinia et Corsica *provincia*'sındaki askerî başarıları sonucu *triumphus* töreni düzenlemeye hak kazanan diğer isimler için bk. Mastino 2005, 100.

³⁵ Badian 1958, 8.

³⁶ P. Sulpicius Rufus'un yasaları (*leges Sulpiciae*) hakkında bk. Diod. 37. 29. 2; Liv. *perioch.* 77; Vell. 2. 18. 5-6; Ascon. 64; Val. Max. 9. 7. ext. 1; Plut. *Sull.* 8; *Mar.* 34-35; Flor. *epit.* 2. 9. 6; App. *civ.* 1. 55-56; Ampel. 40. 1; 42. 1; Auct. *Liber de Vir ill.* 67. 4; 75. 8; Exsuper. 18; Oros. *hist.* 5. 19. 3; Evans 1994, 132-136; Keaveney 2005, 45-50.

VI. Mithradates Eupator üzerine açılacak olan seferin komutasının MÖ 88 yılı *consul*'u L. Cornelius Sulla'dan alınıp C. Marius'a verilmesini öngörüyordu. L. Cornelius Sulla'nın buna cevabı ise altı *legio*'luk bir kuvvetle Roma'ya gelip yasayı ve taraftarlarını kanlı bir şekilde ortadan kaldırmak olmuştu³⁷. Fakat amaçlarına ulaşmak adına daha önce örneği görülmemiş bir şekilde Roma ordusunu kullanmış olması, Roma kamuoyunu bir hayli rahatsız etmişti. L. Cornelius Sulla, kamuoyunun bu duygu durumunu fark etmekte gecikmemiş ve tutumunu yumuşatıp MÖ 87 yılı *consul*'larının belirleneceği seçimlerin özgür bir ortamda yapılmasına rıza göstermişti³⁸. Bununla birlikte seçimler için kendisine yakın adaylar çıkarmaktan da geri durmamıştı. Doğrudan bu yönde bir bilgi yoksa da Plutarkhos'ta geçen Σεπονήϊον ifadesi, -genellikle böyle kabul edildiği üzere- onu kastediyorsa bu adaylardan biri P. Servilius Vatia'ydı. Nitekim P. Servilius Vatia'nın *triumphus* töreni, tam da bu sıralarda düzenlenmişti. L. Cornelius Sulla, görünen o ki, ona *triumphus* düzenleme hakkı kazanmasında yardımcı olarak seçim öncesinde itibarını ve halk nezdindeki tanınırlığını arttırmak istemişti³⁹. Ne var ki seçim umduğu gibi sonuçlanmamıştı. Her ne kadar *consul*'luk koltuklarından birini *optimates* hizbinden Cn. Octavius kazanmışsa da diğerini bir *popularis* olan L. Cornelius Cinna almıştı. L. Cornelius Sulla, henüz o dakika seçimi iptal edebilecek kudrete sahip olmasına rağmen çıkan sonucu kabullenmeyi tercih etmişti. Zira kamuoyu desteğinden yoksun oluşunun yanı sıra bir an önce Pontos seferine başlaması gerekmektedir⁴⁰.

L. Cornelius Sulla'nın kurmuş olduğu düzen, kentten ayrılmasının hemen ardından L. Cornelius Cinna'nın siyasi saldırılarına uğramıştı. Cn. Octavius, eylemleriyle yeni bir kargaşa ortamı yaratan mevkidaşını kentten kovmayı başarmışsa da taşraya çekilen L. Cornelius Cinna kente daha güçlü dönebilmek adına derhâl ordu kurma çalışmalarına başlamıştı⁴¹. Kurulan bu ordu, beraberindeki kuvvetlerle Africa'dan dönen C. Marius'un katılımıyla iyice güçlenmişti. Nitekim bu ikili, MÖ 87 yılının sonlarına doğru Roma'nın idaresini epey kanlı bir şekilde ele geçirecekti⁴². Granius Licinianus'un bu olayları aktarırken sözünü ettiği Servilius, eğer birçok araştırmacının düşündüğü gibi o ise, P. Servilius Vatia da bu iç savaş sürecinde askerî bir rol oynamıştı. Ariminum kenti yakınlarında ya bizzat C. Marius ya da yeğeni M. Marius Gratidianus tarafından komuta edilen kuvvetlerle çarpışmış ancak başarılı olamamıştı. Anlaşılan o ki bu başarısızlığının ardından yeni bir askerî görev de üstlenmemişti. Muhtemelen bunun yerine çoğu *senator*'un yaptığı gibi o da Italia'yı terk etmiş, bu sıralarda Pontos seferi kapsamında Hellas'ta bulunan L. Cornelius Sulla'nın yanına gitmişti⁴³.

³⁷ Cic. *Phil.* 14. 23; Liv. *perioch.* 77; Vell. 2. 19. 1; Val. Max. 8. 6. 2; 9. 7. ext. 1; Plut. *Sull.* 9-10; *Mar.* 35; Flor. *epit.* 2. 9. 6-8; App. *civ.* 1. 57-58; Ampel. 42. 1; Eutr. 5. 4; Auct. *Liber de Vir ill.* 67. 4; 75. 8; Exsuper. 19; Oros. *hist.* 5. 19. 4-6; Seager 2006a, 169-172; Sampson 2013, 65-69.

³⁸ Plut. *Sull.* 10. 2; Seager 2006a, 172-173.

³⁹ Plut. *Sull.* 10. 3; Badian 1958, 8; Katz 1976, 522; Evans 1991, 120; Münzer 1999, 279.

⁴⁰ Plut. *Sull.* 10. 3-4; Cass. Dio 30-35 fr. 102. 3-4; Eutr. 5. 4; Exsuper. 22; Bennett 1923, 4-6; Mackay 2009, 140.

⁴¹ Cic. *Cat.* 3. 24; *Phil.* 8. 7; *Sest.* 77; Liv. *perioch.* 79; Vell. 2. 20. 2-4; Plut. *Mar.* 41. 1-2; *Sert.* 4. 4-5; Flor. *epit.* 2. 9. 9-10; App. *civ.* 1. 64-66; Licin. 15; Auct. *Liber de Vir ill.* 69. 2; Exsuper. 22-26; Bulst 1964, 307-311; Cary & Scullard 1975, 228; Seager 2006a, 173-175.

⁴² Diod. 37. 29. 3; Liv. *perioch.* 79-80; Vell. 2. 20. 5; 21; Plut. *Mar.* 41. 3-4; 42-44; *Sert.* 5; *Pomp.* 11. 1; Flor. *epit.* 2. 9. 10-17; App. *civ.* 1. 67-75; Licin. 16-23; Ampel. 42. 2; Obseq. *Prodig.* 56a; Auct. *Liber de Vir ill.* 67. 6; 69. 2; Exsuper. 27; Oros. *hist.* 5. 19. 8-24; Carney 1961, 62-68; Lovano 2002, 38-45; Osgood 2018, 81-84.

⁴³ Licin. 20; Münzer 1923, 1812; Broughton 1952, 50-51; 53 dn. 11; Lovano 2002, 87; Sampson 2013, 86.

L. Cornelius Sulla, Pontos seferi dolayısıyla Roma'dan uzak kaldığı süreçte VI. Mithradates Eupator'u Roma için tam anlamıyla bir tehdit olmaktan çıkaramamışsa da iki büyük çarpışma sonucunda kralı sindirmeyi ve onu savaştan önceki topraklarına geri çekilmeye mecbur etmeyi başarmıştı⁴⁴. MÖ 85 yılında sona eren Pontos seferinin ardından ise bir müddet daha doğuda kalmış ve MÖ 83 yılında Italia'ya dönerek yokluğunda idareyi ele geçiren *populares* hareketini MÖ 81 yılı itibarıyla kesin bir yenilgiye uğratmıştı⁴⁵. Birçok aristokrat, bu iç savaş sürecinde askerî açıdan L. Cornelius Sulla'ya destek olmuştu. Her ne kadar Cn. Pompeius [Magnus], Q. Caecilius Metellus Pius ve M. Licinius Crassus gibi ön plana çıkmamışsa da anlaşıldığı kadarıyla ona bu süreçte destek olan aristokratlar arasında P. Servilius Vatia da bulunuyordu. Velleius Paternulus'ta sözü geçen iki Servilius'tan biri eğer o ise, MÖ 82 yılında Clusium yakınlarında meydana gelen bir çarpışmada *populares* güçlerine karşı bir zafer elde etmişti. Plutarkhos'un kazanmış oldukları büyük başarılar vesilesiyle yukarıda değinilen üç isimle birlikte zikrettiği Servilius da muhtemelen P. Servilius Vatia olsa gerekti⁴⁶. Ancak bu süreçte askerî yararlılık göstermiş olsun veya olmasın, kendisinin L. Cornelius Sulla'nın gözünde ayrı bir yeri olduğu açıktı. Zira MÖ 88 yılındaki muhtemel birliktelikleri bir yana, L. Cornelius Sulla tarafından MÖ 79 yılı için *consul* olarak atanacaktı⁴⁷.

*Consul*luk ve *Proconsul*luk Dönemi

Herhangi bir makama o makam için belirlenen asgari yaştaiken seçilebilmek (*suo anno*), Romalı bir devlet adamı için çok önemli bir prestij meselesiydi. Ancak makamların azlığı ve adayların fazlalığı sebebiyle çok az sayıda isim bu prestije sahip olabilirdi. Asgari yaş sınırı otuz dokuz olan *praetor*'luk makamına kırklı yaşlarının ortalarında seçilmesinden anlaşılacağı üzere, P. Servilius Vatia da bu prestijden mahrum kalan çoğunluk arasındaydı. Bununla birlikte kariyerindeki bu gecikme, o an için fazla sayılmazdı. Sonuçta *propraetor*'luk görevinden kente döndüğü MÖ 88 yılı itibarıyla *consul*'luk makamının kırk iki olan asgari yaş sınırını yalnız birkaç yıl geçmiş bulunuyordu⁴⁸. Fakat söz konusu yılda patlak veren iç savaş, kariyerinin az bir gecikmeyle devam eden seyrinin bir anda değişmesine sebep olmuştu. İç savaşın taraflarından biri olarak bu noktadan itibaren kariyerini ilerletebilmesi, L. Cornelius Sulla'nın başarısına bağlı bir hâle gelmişti. Ne var ki bu ihtimalin gerçekleşmesini beklerken aynı zamanda yaşı da ilerlemişti. Ap. Claudius Pulcher ile birlikte MÖ 79 yılı *consul*'luğuna seçildiğinde artık ellili yaşlarının ortasındaydı. Fakat kariyerindeki bu gecikmeyi kısa sürede telafi etmeyi başaracak ve Roma tarihinde iz bırakacaktı⁴⁹.

L. Cornelius Sulla, her ne kadar MÖ 79 yılı içerisinde *dictator*'luğu bırakıp inzivaya çekilmişse de

⁴⁴ Birinci Roma - Mithradates Savaşı olarak da bilinen Pontos seferi hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Arslan 2007, 127-247; Mayor 2013, 153-258; Roller 2020, 125-162.

⁴⁵ Bu süreç hakkında bk. Letzner 2000, 218-245; Seager 2006a, 187-197; Sampson 2013, 116-144.

⁴⁶ Vell. 2. 28. 1; Plut. *Sull.* 28. 8; Münzer 1923, 1812-1813; Broughton 1952, 72; Kreiler 2020, 274.

⁴⁷ L. Cornelius Sulla ile P. Servilius Vatia'nın aralarındaki yakınlığın sebebi, muhtemelen dönemin en nüfuzlu ailelerinden biri olan Caecilii Metelli ile olan ilişkileriydi. L. Cornelius Sulla, P. Servilius Vatia'nın annesinin amca oğlu olan L. Caecilius Metellus Delmaticus'un kızı Caecilia Metella ile evliydi. Bu hususta bk. Badian 1958, 8; Münzer 1999, 279-281.

⁴⁸ Söz konusu asgari yaş sınırları, MÖ 180 yılı *plebs tribunus*'u L. Villius tarafından çıkarılan ve *lex Villia annalis* olarak adlandırılan yasa ile belirlenmiştir. Bu sınırlar, L. Cornelius Sulla'nın MÖ 81 yılındaki *cursus honorum* ile ilgili düzenlemelerinde de aynen muhafaza edilmiştir. Konuya ilişkin olarak bk. Astin 1958, 63-64.

⁴⁹ App. *civ.* 1. 103; Oros. *hist.* 5. 22. 1; Münzer 1999, 279; Seager 2006a, 206.

dictator'luğun gölgesi Roma'nın üzerinden henüz kalkmış değildi. P. Servilius Vatia ile Ap. Claudius Pulcher'in *consul*'lukları, Roma siyasetinin normalleşme sürecinde bir geçiş dönemi idi. Dolayısıyla bu ikilinin *consul*'luğunda, merkezinde bizzat kendilerinin yer aldığı kayda değer pek fazla bir gelişme yaşanmamıştı. Bu bağlamda göze çarpan en önemli gelişme, Volaterrae'daki *populares* kalıntılarının ortadan kaldırılmasıydı⁵⁰. Bununla birlikte ikilinin *proconsul*'luk dönemleri *consul*'luklarına nazaran epey hareketli geçecekti. Cilicia *Provincia*'sına atanan P. Servilius Vatia, bölge merkezli korsanlık faaliyetleriyle, Macedonia *Provincia*'sına atanan Ap. Claudius Pulcher ise Scordisci kabilesiyle mücadele etmekle görevlendirilmişti⁵¹.

P. Servilius Vatia'nın uğraşmak zorunda olduğu korsanlık sorunu, aslına bakılacak olursa, MÖ 188 yılına kadar uzanan köklü bir geçmişe sahip bulunmaktaydı. Roma, bilindiği gibi, bu tarihte Apeameia (= Dinar) kentinde imzalanan barış antlaşmasıyla daha önce savaş meydanlarında mağlup ettiği düşmanı Seleukos Krallığı'nı siyasi, askerî ve iktisadi açıdan tam bir yıkıma uğratmıştı. Antlaşmanın maddelerinden biri Seleukos donanmasının dağıtılıp mevcudunun on gemiye indirilmesini ve bu gemilerin Kilikia'daki Sarpedon (=İncekum) Burnu'nun ötesine geçememesini öngörüyordu⁵². Ancak Seleukos donanmasının terk ettiği sular, kısa bir süre içerisinde korsan gemileriyle dolmuştu. Bu noktada bölgedeki korsanlık faaliyetlerinin yayılmasına belki Rhodos Cumhuriyeti engel olabilirdi. Fakat gücünü esasen Roma'ya borçlu olan bu devlet, Roma'nın hoşuna gitmeyen bir hareketinden dolayı iktisadi yaptırımlara uğradığı için korsanlara karşı koyacak büyüklükte bir donanmayı finanse edemez bir hâle gelmişti⁵³. Roma, elbette ki bölgedeki korsanlık sorununun farkındaydı. Ancak korsanlar aracılığıyla işleyen köle ticareti sebebiyle duruma müdahil olmamaktaydı. Bu yüzden korsanlık faaliyetlerinin görüldüğü saha giderek genişlemişti. Öyle ki MÖ 102 yılı itibarıyla Roma artık kendisini korsanlara karşı harekete geçmek zorunda hissetmekteydi⁵⁴.

MÖ 129 yılında Asia *Provincia*'sını oluşturarak Küçük Asya'da doğrudan yönetim modeline geçen Roma, MÖ 102 yılında bölgede yeni bir *provincia* tanımlamıştı. Cilicia adını alan bu *provincia*, kelimenin bugün eyalet olarak algılanan anlamından çok, görev-eylem alanını belirten esas anlamını taşımaktaydı. Zira ilk tanımlanışından MÖ 64 yılına kadar geçen süreçte kendisine Cilicia *Provincia*'sı verilen bir *promagistratus*'un başlıca görevi, korsanlıkla mücadele etmektir. Bu sebeple *provincia*'nın *promagistratus*'a sağladığı *imperium*'un geçerli olduğu saha, Kilikia Bölgesi'yle sınırlı olmayıp değişkenlik göstermekteydi⁵⁵. Kendisine bu *provincia* tahsis edilen ilk isim, MÖ 102 yılı *praetor*'u M. Antonius'tu. *Proconsul* yetkisiyle donatılıp bölgeye gönderilen M. Antonius, korsanlara karşı başarılı bir savaş vermişse de sorunun çözüldüğünü söylemek zordu⁵⁶. Aksine, Roma ile Pontos Krallığı arasında meydana gelen savaşların yarattığı otorite boşluğundan faydalanan korsanlar daha da güçlenmişlerdi. Öyle ki Zeniketes adlı bir korsan şefi, Lykia Bölgesi'nin doğu kıyılarında yer alan Olympos,

⁵⁰ Licin. 32; Münzer 1923, 1813; Santangelo 2007, 173.

⁵¹ Eutr. 6. 2-3; Fest. Brev. 9. 2; 11. 1; Amm. Marc. 14. 8. 4; Oros. hist. 5. 23. 1; 17; 21; Broughton 1952, 86-87.

⁵² Pol. 21. 42. 13-14; Liv. perioch. 38. 38. 8-9; App. Syr. 39; Zon. epit. hist. 9. 20; Errington 2006, 288-289. Roma ile Seleukos Krallığı arasında meydana gelen ve MÖ 192 yılında başlayıp MÖ 188 yılında resmen sona eren savaş hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Grainger 2002.

⁵³ Pol. 30. 31. 10-12; Starr 2000, 57; Arslan 2003a, 91-92.

⁵⁴ Str. 14. 5. 2; Kallet-Marx 1995, 231-232; Tozan 2016, 175-176.

⁵⁵ Magie 1950, 285; 1165-1166 dn. 15; Kaya 2005, 17-18; Sherwin-White 2006, 232.

⁵⁶ Cic. de Or. 2. 2; Brut. 168; Liv. perioch. 68; Obseq. Prodig. 44; Tozan 2016, 179-182; Arslan 2020, 21-22.

Korykos ve Phaselis (= Tekirova) gibi önemli kentlerin yanı sıra Pamphylia Bölgesi'ndeki birçok kenti ele geçirmiş ve kendini bu sahaların kralı ilan etmişti⁵⁷. Roma, giderek büyüyen bu sorun karşısında MÖ 81 yılı *praetor*'u Cn. Cornelius Dolabella'yı *proconsul* olarak bölgeye yollamışsa da bu isim bölgenin zenginliklerini yağmalamaktan başka bir iş yapmamış ve bu durum bölge halkının da korsanlara katılmaya başlamasına yol açmıştı. Başka bir deyişle, MÖ 78 yılında görev süresi sona eren Cn. Cornelius Dolabella, halefi P. Servilius Vatia'ya mücadele edilmek üzere daha da derinleşmiş bir sorun bırakmış bulunmaktaydı⁵⁸.

P. Servilius Vatia, MÖ 78 yılı baharının başlarında Italia'nın güneyindeki Tarentum limanından yelken açarak görev bölgesine geldi. Bölgedeki varlığı, MÖ 74 yılına kadar devam edecekti⁵⁹. Zorlu bir mücadeleyle karşı karşıya olan P. Servilius Vatia, görevdeki ilk yılını askeri açıdan hazırlanmaya ayırdı. Bu hazırlık sürecinin ardından MÖ 77 yılı baharı itibarıyla muhtemelen beş *legio*'luk bir kara ve mevcudu tam olarak bilinmemekle birlikte ağır ve iyi silahlandırılmış gemilerden oluşan bir donanma gücüyle harekâtına başladı⁶⁰. P. Servilius Vatia, iki aşamalı bir harekât planı belirlemişti. Buna göre, öncelikle deniz çarpışmalarıyla korsanları karaya çekilmeye mecbur edecek ve ardından karadaki korsan üslerini teker teker ele geçirecekti. Harekâtın ilk aşaması, henüz o yıl içerisinde tamamlandı. P. Servilius Vatia idaresindeki Roma donanması, ciddi kayıplar vermekle birlikte korsan güçlerini yenilgiye uğratmayı ve böylelikle denizlerde üstünlük sağlamayı başardı⁶¹.

P. Servilius Vatia'nın bu deniz zaferinden sonraki askerî operasyonları tartışmalıdır. Zira antik

⁵⁷ Str. 14. 5. 7; App. *Mithr.* 92; LiebmankFrankfort 1969, 205; Grünwald 2004, 76; Arslan 2007, 291-294. Olympos, bugünkü Antalya ilinin Kumluca ilçesi sınırlarında yer alan Deliktaş mevkiine lokalize edilmekteydi. Kesin yeri tespit edilemeyen Korykos'un ise bu kentin hemen yakınlarındaki Yanartaş mevki civarında olabileceği düşünülmekteydi (Talbert 2000, 998; 1001-1002). Ancak Lykia kentlerinin aralarındaki mesafeleri içeren *Stadiasmus Patarensis* anıtının keşfi, bu hususta yeni bir tartışma başlatmıştır. Zira söz konusu anıtta bölgenin önde gelen kentlerinden biri olmasına rağmen Olympos'un adı bulunmamakta ve Olympos'un kurulu olduğu düşünülen yerde Korykos konumlandırılmaktadır. Bu bilgiden yola çıkan M. Adak (2004, 43), Olympos'u Deliktaş'ın güneyinde yükselen Musa Dağı üzerindeki yerleşime, Korykos'u da Deliktaş'a lokalize etmektedir. Adak'a göre, P. Servilius Vatia'nın MÖ 77 yılındaki saldırısı, zamanla dağdaki yerleşimin önemini yitirmesine ve sahildeki yerleşimin parlamasına sebebiyet vermiş, Hadrianus döneminde (MS 117-138) de sahil yerleşiminin ismi Olympos'a çevrilmiştir. S. Şahin ve M. Adak'ın birlikte yapmış oldukları yayınlarda da (2007, 275-277; 2014, 406-409) yinelenen bu öneri, bazı araştırmacıların itirazlarıyla karşılaşmıştır. Söz gelimi, E. Uğurlu (2007, 90-92), Olympos ile Musa Dağı eşitliğini desteklemekle birlikte sahildeki yerleşimin de Olympos'un bir parçası olarak değerlendirilmesi ve Korykos'un daha kuzeyde, Atbükü civarında aranması gerektiğini savunmaktadır. Güncel arkeolojik ve epigrafik buluntular ışığında meseleyi yeniden ele alan H. S. Öztürk ve Ö. E. Öncü (2020, 262-266), bu tartışmalara yeni bir boyut getirmişlerdir. Musa Dağı üzerindeki yerleşimin bölgenin en önemli kenti olmak şöyle dursun, kent olma vasıflarına bile sahip olmamasına dikkat çeken bu araştırmacılar, sahildeki yerleşimin Musa Dağı'ndaki yerleşim ile Yanartaş'taki kült merkezini de içeren çok daha büyük bir kentin merkezi olduğunu düşünmektedirler. Bu araştırmacılara göre, Musa Dağı'ndaki yerleşim muhtemelen bu kentin *akropolis*'i olmalıdır. Korykos ise ayrı bir kent olarak değil, Çıralı sahilini ifade eden bir bölge ismi olarak ele alınmalıdır. *Korykos*'un toponim olarak kullanımını hakkında ayrıca bk. Arslan & Tüner Önen 2011, 196.

⁵⁸ Cic. *Verr.* 2. 1. 95-102; Ascon. 26; 73; Magie 1950, 285-287; de Souza 1999, 124.

⁵⁹ Cic. *Verr.* 2. 3. 211; Sall. *Hist.* 1. 115; Ormerod 1922, 37-38; Magie 1950, 287.

⁶⁰ Flor. *epit.* 1. 41. 4; Brunt 1971, 452; SherwinWhite 1984, 154-155; Öztürk 2006, 55.

⁶¹ Cic. *Verr.* 2. 5. 66; Leg. *Man.* 68; Flor. *epit.* 1. 41. 4-5; Maróti 1989, 310-311; Tozan 2018, 196.

kaynakların bu hususta verdikleri bilgiler son derece dağınıktır. Bununla birlikte nispeten coğrafyayla uyumlu bir kronolojik anlatım, yalnızca C. Sallustius Crispus'ta görülmektedir⁶². Ancak eserinin ilgili kısımları ne yazık ki günümüze kısa fragmanlar hâlinde ulaştığından sürecin ayrıntılarını kesin olarak belirlemek mümkün değildir. Bu durum, hâliyle modern tarih yazımının harekât kurgusunda farklılıklar ortaya çıkarmıştır. Bir kısım araştırmacı, mevcut bilgileri bir araya getirirken C. Sallustius Crispus'un anlatısı doğrultusunda bir kurguyu tercih etmiş, bazı araştırmacılar ise bunun tam tersi bir kurgu kullanmışlardır. H. A. Ormerod, D. Magie, C. Mutafian ve E. Maróti gibi araştırmacılar ilk kurguyu tercih edenler arasında yer almaktadırlar. Bu araştırmacılara göre, muhtemelen Khelidonia (=Beşadalar) Adaları açıklarında gerçekleşen deniz çarpışmasından sonra kara harekâtına başlayan P. Servilius Vatia'nın ilk hedefi, Zeniketes'in krallık merkezi olan Olympos'tur⁶³. Zeniketes, üzerine yönelen Roma saldırısı karşısında kayda değer bir direniş gösterememiş ve teslim olmaksızın ölmeyi yeğleyerek kendisini hane halkıyla birlikte ateşe vermiştir. Olympos kenti, böylelikle Romalıların eline geçmiş ve kent toprakları *ager publicus* hâline getirilmiştir⁶⁴. Zeniketes'in intiharıyla birlikte askerî açıdan epey rahatlayan P. Servilius Vatia, bir sonraki saldırısını Korykos'a yaparak burayı yıkıma uğratmıştır⁶⁵. Korykos'un ardından ise Phaselis'e yönelip bu önemli kenti de ele geçirmeyi başarmış ve topraklarını *ager publicus* ilan ederek kent halkını cezalandırmıştır⁶⁶. P. Servilius Vatia, bu noktadan itibaren harekâtını Pamphylia'ya doğru genişletmiştir. Bu bağlamda, bölgenin önemli kentlerinden biri olan Attaleia (=Antalya) zapt edilerek toprakları *ager publicus* hâline getirilmiş ve böylelikle MÖ 76 yılı itibarıyla harekât sona ermiştir⁶⁷. A. N. Sherwin White, M. Arslan, H. S. Öztürk ve M. Tozan gibi bazı araştırmacılar ise bu harekâtı Attaleia'dan başlatmaktadır. Yukarıda verilen süreç, bu araştırmacılara göre tersten yaşanmış ve harekât Olympos'un ele geçirilmesiyle sonlanmıştır. Fakat bu süreç her nasıl yaşanmış olursa olsun, sonuç değişmemiştir. P. Servilius Vatia, MÖ 77 ile 76 yılları arasında yürüttüğü bu harekât sonucunda Pamphylia (=Antalya) Körfezi batısındaki Roma hâkimiyetini yeniden tesis etmiştir⁶⁸.

P. Servilius Vatia, MÖ 75 yılında yeni bir harekâta başlama kararı aldı. Bu kez hedefinde Tauros (=Toros) Dağları'nın kuzeyi vardı. Aslına bakılacak olursa bu son derece şaşırtıcı bir hareketti. Zira korsanlık faaliyetlerinin esas merkezi, körfezin doğusu yani Kilikia Trakheia olarak isimlendirilen dağlık bölgenin sahil kesimiydi ve dolayısıyla harekâtın bu bölgede gerçekleştirilmesi stratejik açıdan daha uygun düşmekteydi⁶⁹. Fakat elbette ki P. Servilius Vatia'nın harekât için doğu sahilleri yerine

⁶² Sall. *Hist.* 1. 115-119. Paulus Orosius'un bu hususta vermiş olduğu bilgiler (*Oros. hist.* 5. 23. 21-22) de C. Sallustius Crispus'un verdikleri ile benzerdir. Ancak kesin bir kronolojik anlatım bu yazarda da mevcut değildir.

⁶³ Ormerod 1922, 37-40; 1924, 214-218; Ormerod & Cary 1932, 354-355; Magie 1950, 287-288; Mutafian 1988, 220; Maróti 1989, 311-312.

⁶⁴ Cic. *Verr.* 2. 1. 56-57; *leg. agr.* 1. 5; 2. 50; Sall. *Hist.* 1. 117; Str. 14. 5. 7; Flor. *epit.* 1. 41. 5; Eutr. 6. 3; Oros. *hist.* 5. 23. 22; Ps.-Ascon. 237; Schol. Gronov. 347.

⁶⁵ Sall. *Hist.* 1. 118; Str. 14. 5. 7; Eutr. 6. 3; Oros. *hist.* 5. 23. 22; Ps.-Ascon. 237.

⁶⁶ Cic. *Verr.* 2. 4. 21; *leg. agr.* 2. 50; Sall. *Hist.* 1. 117; Str. 14. 5. 7; Flor. *epit.* 1. 41. 5; Eutr. 6. 3; Oros. *hist.* 5. 23. 22; Ps.-Ascon. 237; Schol. Gronov. 347.

⁶⁷ Cic. *leg. agr.* 1. 5; 2. 50; Fest. *Brev.* 11. 1; Oros. *hist.* 5. 23. 21.

⁶⁸ Sherwin White 1984, 154-155; 2006, 232; Arslan 2003a, 102-103; 2003b, 204-205; 2007, 296-297; 2020, 22; Öztürk 2006, 55-62; 2020, 30-39; Tozan 2014, 158-159.

⁶⁹ Bazı antik yazarlarda (Vell. 2. 39. 2; Eutr. 6. 3; Fest. *Brev.* 12. 3; Oros. *hist.* 5. 23. 21), Kilikia'nın P. Servilius Vatia tarafından fethedildiğine dair epey yüzeysel ifadeler geçmektedir. Fakat gerçekte böyle bir durum söz konusu

kuzeydeki dağlık bölgeyi tercih etmesinin mantıklı gerekçeleri bulunmaktaydı. Söz konusu bölgede yaşayan ve epey savaşçı bir karaktere sahip olan halklar, özellikle de Isaurialılar, bölgenin kısıtlı ekonomik imkânlar sunmasından dolayı geçimlerini genellikle haydutluk faaliyetleriyle sağladıkları için sürekli bir sorun kaynağı oluşturmaktaydı ve ayrıca bu halkların korsanlık faaliyetleriyle de ilişkileri vardı⁷⁰. P. Servilius Vatia, anlaşılan o ki bu bölgeyi hedef alarak korsanlık sorununu besleyen damarlardan birini kesmek istemişti⁷¹. Ancak her Romalı aristokrat gibi onun da öncelikli amacının şahsi itibarını arttırmak olduğu göz önünde bulundurulursa Roma ordusunun daha önce ayak basmadığı topraklarda savaşçı bir düşmana karşı zafer kazanma fikri, muhtemelen harekât hedefinin belirlenmesinde söz konusu askerî gerekliliklerden daha önemli bir rol oynamış olsa gerekti⁷².

Antik kaynaklarda P. Servilius Vatia'nın MÖ 75 yılında gerçekleştirdiği harekât ile ilgili ayrıntılı ya da en azından kronolojik bir anlatı, ne yazık ki bulunmamaktadır. Harekâtın Isauria'da geçen aşaması nispeten iyi belgelenmiş olmakla birlikte diğer aşamaları hakkında bilinenler yok denecek kadar azdır. Öyle ki bu hususta yalnızca üç antik yazardan bilgi edinilebilmektedir. Buna göre, P. Servilius Vatia, C. Sallustius Crispus ve Festus'ta geçen yüzeysel ifadelerden anlaşıldığı kadarıyla Pisidia Bölgesi'nde askerî faaliyet göstermiş⁷³; M. Tullius Cicero'nun aktardığı kadarıyla da Aperensis, Orondeis ve Gedusanus bölgelerinin topraklarını *ager publicus* hâline getirmiştir⁷⁴. Söz konusu bölgelerden Karalis (= Beyşehir) Gölü'nün güneydoğusundaki ovalık araziye kapsayan Orondeis'in antik kaynaklarda Pisidia Bölgesi'nin bir parçası olarak anılması, bu üç antik yazar tarafından verilen bilgiler arasında bir örtüşme sağlamaktadır⁷⁵. Ancak bu noktada hemen belirtmek gerekir ki Aperensis ve

değildir. Bölgenin Kilikia Pedias olarak isimlendirilen ovalık kesimi, bu sıralarda Armenia Kralı II. Tigranes'in işgali altındadır. Dolayısıyla söz konusu yazarların Kilikia'dan kastı Kilikia Trakheia olmalıdır ki P. Servilius Vatia'nın bu bölgede fetih bir yana askerî faaliyetler gerçekleştirdiğine yönelik hiçbir kanıt bulunmamaktadır. Konuya ilişkin olarak bk. Ormerod 1922, 42-44; Magie 1950, 1169-1170 dn. 21; Keyser 1997, 64.

⁷⁰ Antik kaynaklarda adlarının geçtiği en erken tarihli olay, Makedonia Kralı III. Aleksandros tarafından Kilikia satraplığıyla görevlendirilen Balakros'u öldürmelerinin ardından MÖ 322 yılında üzerlerine düzenlenen ceza seferi olan Isaurialılar, sonraki süreçte de bölge üzerinde hâkimiyet iddia eden güçler için bir sorun kaynağı olmaya devam etmişlerdir. Öyle ki Isaurialı sıfatı, zaman içerisinde haydutla aynı anlamda kullanılır bir hâle gelmiştir. MÖ 322 yılındaki cezalandırma seferi hakkında bk. Diod. 18. 22; Iust. 13. 6. 1-3; Feld 2005, 59-60; Alkan & Doğanay 2020, 13-15. Isaurialı ile haydut sıfatlarının eşanlamlı kullanımı için bk. Str. 12. 6. 2; Lenski 2001, 417.

⁷¹ Keyser 1997, 76; Tozan 2014, 160.

⁷² Bilinmeyen diyarlardaki gizemli halklarla kurulan temaslar ve bunlara karşı kazanılan askerî başarılar, Roma kamuoyunda her zaman büyük bir heyecan ve coşku uyandırmış; bu durum, söz konusu olaylarda rol oynayan generallere büyük bir prestij kazandırmıştır. Bunun belki de en güzel örneği, C. Iulius Caesar'ın MÖ 55 yılındaki Britannia harekâtı sonrasında yaşananlardır. Esasen yalnızca bir keşif seferi niteliğinde olan bu harekât, pek de başarılı geçmemiş olmasına rağmen Roma halkını coşkuyla sokaklara dökmeye yetmiştir. Öyle ki *Senatus* bile bu harekât onuruna daha önce örneği görülmemiş bir biçimde yirmi gün sürecek olan şükran kutlamaları (*supplicatio*) düzenlenmesine karar vermiştir. Bu hususta bk. Caes. Gall. 4. 38; Goldsworthy 2006, 285.

⁷³ Sall. Hist. 3. 1: "*Inter recens domitos Isauros Pisidasque.*" Fest. Brev. 11. 1: "...*Pisidiam Servilius pro consule ad bellum piratarum missus obtinuit.*"

⁷⁴ Cic. leg. agr. 2. 50: "...*agrūque Aperensem et Oroandicum et Gedusanum. Haec P. Servili imperio et victoria, clarissimi viri, vestra facta sunt.*"

⁷⁵ Plin. nat. 5. 147: "...*Oroandicum Pisidiae tractum...*" Orondeis Bölgesi hakkında ayrıca bk. Kaya 2006, 366-369; Bru 2017, 172-182; Kurt 2017; Kurt & Atcı 2021.

Gedusanus adlarına başka herhangi bir antik kaynakta rastlanılmamaktadır. M. Tullius Cicero'nun bu bilgiyi coğrafi bir bağlam içerisinde verdiği varsayılırsa söz konusu bölgeleri Orondeis'e yakın çevrelerde aramak en mantıklı tercih olsa gerektir. Nitekim H. A. Ormerod, Aperensis için Orondeis'in kuzeyindeki Atenia'yı (= Kireli?), Gedusanus için ise Orondeis'in güneyindeki Sedasa'yı (= Namze Yaylası) önermekte ve M. Tullius Cicero'da geçen isimleri Ateniensis ile Sedasanus olarak düzeltmektedir⁷⁶. Bilim çevrelerince genel kabul gören bu öneri, aynı zamanda, harekâtın aşamaları arasında bir bağlantı sağlayabilmek ve P. Servilius Vatia'nın harekât sırasında izlemiş olduğu güzergâhı tespit edebilmek adına önemli bir ipucu sunmaktadır. Ancak başta H. A. Ormerod olmak üzere çoğu araştırmacı, bu ipucunu gözden kaçırmıştır. Bu araştırmacılar, harekâtın Isauria'da geçen aşamasını, Pisidia aşamasından önceye yerleştirmektedir. Dolayısıyla harekât güzergâhı hakkındaki önerileri, P. Servilius Vatia'nın Isauria'ya Tauros Dağları'nı güneyden aşmak suretiyle girdiği varsayımına göre şekillenmiştir. Sözelimi, H. A. Ormerod, P. Servilius Vatia'nın Attaleia'dan hareket edip bir müddet Eurymedon (= Köprüçay) Nehri boyunca ilerledikten sonra Kesikbeli Yolu olarak bilinen yolu kullanarak Isauria'ya ulaştığı kanısındadır⁷⁷. D. Magie'nin önerisi ise Side'nin doğusundaki Karpuz Çayı vadisini izleyip daha sonrasında Susambeli ve Demirkapı geçitleri vasıtasıyla Isauria'ya ulaşan güzergâhtır⁷⁸ (fig. 2). Ne var ki bu öneriler harekâtı harita üzerinde hayli dolambaçlı bir hâle getirmektedir⁷⁹. Öte yandan önerilen bu güzergâhların coğrafi ve askerî açıdan hareket hâlindeki bir ordu için göze alınamayacak kadar zorlu ve tehlikeli oldukları da bir gerçektir. Hâlbuki P. Servilius Vatia'nın Isauria'ya güneyden değil, kuzeyden girdiği varsayıldığında, başka bir deyişle, harekâtın Pisidia aşaması, Isauria'dan önceye alındığında bu gibi problemler söz konusu olmaktan çıkmaktadır. Zira Atenia - Orondeis - Sedasa hattı üzerinden Isauria'ya ulaşan güzergâh, harekâtın tüm aşamalarını düzgün bir sırayla birbirine bağlamakta ve coğrafi ve askerî açıdan diğer önerilere nazaran çok daha kolay ve güvenli bir güzergâh niteliğine sahip bulunmaktadır. Nitekim R. Syme, B. Levick ve T. B. Mitford gibi araştırmacılar, P. Servilius Vatia'nın Isauria'ya kuzeyden girdiği görüşündedir⁸⁰. Ancak bu hususta en kapsamlı ve mantıklı öneri, P. T. Keyser tarafından getirilmiştir. P. T. Keyser, P. Servilius Vatia'nın Kestros (= Aksu) Nehri vadisi aracılığıyla Tauros Dağlarını aştıktan sonra Karalis Gölü'nün kuzey ve doğu kıyıları boyunca ilerlemek suretiyle Isauria'ya ulaştığı kanısındadır⁸¹. Bu öneri, anlaşılacağı üzere konuyla ilgili açıklığa kavuşturulmamış hiçbir husus bırakmamaktadır ve dolayısıyla burada harekât yeniden kurgulanırken K. Feld'in de tercih ettiği gibi bu öneriden faydalanılacaktır⁸² (fig. 2).

⁷⁶ Ormerod 1922, 47-48.

⁷⁷ Ormerod 1922, 49 dn. 5.

⁷⁸ Magie 1950, 1176 dn. 23.

⁷⁹ Bu önerilere göre, P. Servilius Vatia, Isauria'ya güneyden girmiş, ardından Isauria içlerinde doğuya doğru ilerlemiş, sonrasında geldiği yoldan tekrar batıya dönüp sırasıyla Sedasa, Orondeis ve Atenia'yı ele geçirmiştir.

⁸⁰ Syme 1939, 300 dn. 4; Levick 1967, 23; Mitford 1980, 1236.

⁸¹ Keyser 1997, 74 dn. 49.

⁸² Feld 2005, 68-69.

Fig. 2. P. Servilius Vatia Isauricus'un Korsan Seferi (Open Street Map üzerinden düzenlenmiştir)

P. Servilius Vatia, yeni harekât hedefi olarak seçtiği Taurosların kuzeyindeki bölgelere doğru yürüyüşüne büyük bir olasılıkla Attaleia'dan başladı. Daha sonrasında ise muhtemelen kuzeydoğu yönünde ilerleyip Perge kenti üzerinden Kestros Nehri vadisine giriş yaptı. Taurosları aşip Limnai (= Eğirdir) Gölü'nün güney kıyılarına ulaşınca kadar bu vadi boyunca kuzeye doğru ilerledi ve ardından yönünü doğuya çevirdi. Karalis Gölü'nün kuzeyini dolaarak Killanion (= Şarkikaraağaç) Ovası'na girdikten sonra ise gölün kıyılarına paralel olarak güneydoğu yönünde ilerlemeye geçti. Bu noktadan itibaren artık asıl harekât sahasına ulaşmış bulunmaktaydı. Nitekim yolu üzerinde yer alan Atenia kentini ele geçirip topraklarını *ager publicus* ilan etmek suretiyle harekâtının ilk aşamasına başladı. Pappa (= Yunuslar) ve Mistea (= Fasıllar) gibi kentlerde yaşayan Orondeis halkı, bir sonraki hedefiydi. Sonuç olarak bu halka da boyun eğdirip topraklarını *ager publicus* hâline getirdi ve ardından Trogitis (= Suğla) Gölü civarında yaşayan Homonadlar kabilesi üzerine yöneldi. Bu bağlamda, kabilenin yerleşim yerlerinden Sedasa'yı ele geçirip topraklarını *ager publicus* yaptı ve böylece harekâtın ilk aşamasını başarıyla tamamladı⁸³. Şimdi sırada esas hedefi olan Isauria Bölgesi vardı. Bununla birlikte harekâtın bu yeni aşamasının bir önceki kadar kolay geçmeyeceği de bir gerçektir. Zira bölge halkı, biri "Eski" (*Palaia/Vetus*) diğeri ise "Yeni" (*Nea/Nova*) olarak anılan ve her ikisi de Isaura adını taşıyan dağlık arazi üzerine kurulu iyi tahkim edilmiş kentlere sahipti⁸⁴. Başka bir deyişle, bölgede kesin bir hâkimiyet sağlamanın yolu, bu iki müstahkem kente boyun eğdirmekten geçiyordu. Nitekim P. Servilius Vatia'nın bölgedeki ilk askerî eylemi, uzun tartışmaların ardından bugünkü Bozkır ilçe merkezine lokalizesi bilim çevrelerince genel kabul gören, Isaura Vetus kentini kuşatmak oldu⁸⁵. Bir sonraki askerî eylemi ise kentin su kaynağı olan Çarşamba Çayı'nın yatağını değiştirtmekti. Düşmanın direniş gücünü zayıflatıp kuşatmayı en kısa sürede sonuçlandırmayı amaçlayan bu hamlesi, etkisini hemen gösterdi⁸⁶. Susuzluk tehdidiyle karşı karşıya olan Isaurialılar, bir gece vakti savunma pozisyonundan çıkıp kuşatmayı dağıtmak adına bir saldırı başlattı. Fakat Roma ordusu, bu saldırıyı püskürtmeyi başardı ve düşmanını yeniden kent surlarının ardına çekilmeye zorladı. Isaurialılar, ağır kayıplar vererek geri çekildikleri bu saldırı sonucu askerî güçlerini büyük ölçüde yitirmişlerdi. Öte yandan su stokları da giderek tükenmekteydi. Bu şartlar altında yapabilecekleri pek de fazla bir şey bulunmamaktaydı. Ya susuzluktan kırılana kadar direnişte kalacaklar ya da teslim olacaktı⁸⁷. Ancak az da olsa bir bağışlanma umudu taşıyor olmalıydılar ki silahlarını bırakıp kenti Romalılara teslim etmişlerdi.

⁸³ Cic. *leg. agr.* 2. 50; Keyser 1997, 74; Feld 2005, 68-69.

⁸⁴ Str. 12. 6. 2; Arslan 2003a, 103.

⁸⁵ Isaura kentlerinin lokalizasyonu hususunda yapılan tartışmalar hakkında bk. Alkan & Doğanay 2020, 5-9.

⁸⁶ Frontin. *strat.* 3. 7. 1; Feld 2005, 69.

⁸⁷ Sall. *Hist.* 2. 69; Feld 2005, 69.

Ne var ki P. Servilius Vatia, düşmanına merhametli davranmadı ve kenti yerle bir ettirip halkını köle olarak sattı⁸⁸. Isauria hâkimiyeti yolundaki iki engelden birini böylelikle aşmayı başaran P. Servilius Vatia, daha sonrasında hiç vakit kaybetmeden bu kentin yaklaşık 20 km doğusundaki Isaura Nova (= Zengibar Kalesi) kentine doğru yürüyüşe geçti. Bu sırada huzuruna Isaura Nova'yı temsilen bir elçilik heyeti geldi. Heyetin amacı, taraflar arasında bir barış zemini oluşturmakta ve barış görüşmelerine başlayabilmek adına rehine vermeyi ve talimatları yerine getirmeyi taahhüt ediyorlardı. Zira Isaura Vetus'un akıbeti, bu kente nazaran daha güçlü bir tahkimata sahip olmalarına rağmen Isaura Nova halkında büyük bir korku uyandırmıştı⁸⁹. Her ne kadar ordusunu kent surlarına mümkün olduğunca yaklaştıracaksa da P. Servilius Vatia'nın barış fikrine bakışı olumluydu. Öyle ki bir iyi niyet göstergesi olarak ordugâhını açık bir alana kurdu ve askerlerinin etrafa zarar vermelerine engel oldu. Bu sırada önceden kararlaştırıldığı üzere yüz rehine kendisine iletildi ve ardından barış görüşmelerine geçildi. P. Servilius Vatia'nın barış için öne sürdüğü şartlar, kentteki bütün silah ve askerî araçların yanı sıra buraya sığınmış Roma düşmanlarının kendisine teslim edilmesi⁹⁰. Ancak anlaşılan o ki geride bırakılan süreç içerisinde kent üzerindeki korku havası dağılmıştı. Zira kentin genç nüfusu, sağ oldukları sürece silahlarını ve kendilerine sığınanları asla teslim etmeyeceklerini söyleyerek dikte edilen barış şartlarına karşı çıkmakta ve Roma gücüne açıkça meydan okumaktaydı. Bununla birlikte kentte barış yanlısı bir kesim hâlâ mevcuttu. Fakat savaşma çağını aşmış insanlardan oluşan bu kesim de silahlarını bıraktıktan sonra kıyımaya maruz kalmaktan korkuyor ve bu yüzden barış şartlarını kabul edip etmeme hususunda tereddüt yaşıyordu. P. Servilius Vatia, elbette ki dikte ettiği şartları yumuşatacak ya da kentten olumlu veya olumsuz bir cevap alana kadar beklemede kalacak değildi. Nitekim barış fikrinden uzaklaşan düşmanına bir gözdağı vermek amacıyla derhâl harekete geçip kente hâkim bir konumda bulunan Magna Mater kültüne adanmış tepe (= Kiremitli Tepe?) üzerine askerlerini mevziledirdi⁹¹. Bu olaylara dair tek kaynağımız olan C. Sallustius Crispus'un anlatısı, her ne kadar bu noktadan itibaren kesintiye uğramaktaysa da olayların gidişatı göz önüne alındığında muhtemelen sonraki süreçte taraflar arasında bir sıcak savaş durumu oluşmuş olmalıydı. Ancak süreç nasıl şekillenmiş olursa olsun, sonuç aynıydı: Isaura Nova da tıpkı Isaura Vetus gibi P. Servilius Vatia karşısında boyun eğmişti. Böylelikle uzun yıllardan beri nüfuz edilemeyen Isauria Bölgesi de Roma hâkimiyeti altına girmiş ve Tauros Dağları'nın kuzeyine yönelik harekât başarıyla sona ermişti⁹².

Isauria zaferiyle birlikte görev süresinin de sonuna gelen P. Servilius Vatia, MÖ 74 yılında bölgeden ayrılarak Roma'ya döndü. Italia'ya ayak basışından kente ulaşıncaya kadar geçtiği her yerde insanlar onu karşılamak için coşkuyla yollara dökülmüştü⁹³. Anlaşılacağı üzere, görev süresi boyunca elde ettiği askerî başarılar, kamuoyu nezdindeki popülaritesini ve itibarını epey arttırmıştı. Bunun en güzel ifadesi, hiç kuşkusuz kazanmış olduğu unvanlar ve onurlardı. Henüz harekât devam ederken

⁸⁸ Hall 1973, 570 = AE 1977, 816 = CIL I² 2. 4, 2954: "Serveilius C. f. imperator / hostibus victis, Isaura Vetere / capta, captivis venum dateis..."; Sall. *Hist.* 2. 69; Str. 12. 6. 2; 14. 3. 3; Frontin. *strat.* 3. 7. 1; Magie 1950, 289.

⁸⁹ Sall. *Hist.* 2. 69; Feld 2005, 69-70.

⁹⁰ Sall. *Hist.* 2. 69; Magie 1950, 289.

⁹¹ Sall. *Hist.* 2. 69; Alkan & Doğanay 2020, 17-19.

⁹² Str. 12. 6. 2; Liv. *perioch.* 93; Flor. *epit.* 1. 41. 5; Eutr. 6. 3; Fest. *Brev.* 12. 3; Amm. Marc. 14. 8. 4; Oros. *hist.* 5. 23. 22; Feld 2005, 70.

⁹³ Cic. *Verr.* 2. 5. 66; Arslan 2003a, 104-105.

emrindeki askerleri tarafından *imperator* olarak selamlanma onuruna erişmişti⁹⁴. Dönüşünde ise zaferlerine izafeten isminin yanına bundan sonra sürekli kullanacağı *Isauricus agnomen*'i eklenmişti⁹⁵. Roma halkının ve ordusunun böylesi büyük onurlara layık gördüğü zaferlerine elbette ki *senatus* da kayıtsız kalamamış ve kendisine *triumphus* töreni düzenleme hakkı tanımıştı. Böylece bu büyük onura birden fazla kez nail olan az sayıdaki ismin arasına katılmış oluyordu ki bu onun için ayrı bir gurur kaynağıydı⁹⁶. Zincire vurulmuş korsanların ve ele geçirilen zengin ganimetlerin sergilendiği *triumphus* töreni, epey görkemli geçmişti⁹⁷. Fakat günün sonunda Roma'da konuşulan konu, törenin görkemli oluşu değildi. P. Servilius Vatia Isauricus, ele geçirdiği ve *triumphus*'unda sergilediği ganimetleri, böyle bir hakkı bulunmasına rağmen, şahsi servetine aktarmamış ve hepsini devlet hazinesine bağışlamıştı. Bu erdemli davranışı, Roma kamuoyunda büyük bir takdir uyandırmış ve kendisini gelmiş geçmiş tüm Romalı devlet adamları arasında seçkin bir konuma taşımıştı⁹⁸.

Her ne kadar kendisine birçok onur kazandırmışsa da P. Servilius Vatia Isauricus'un Cilicia *proconsul*luğu sırasında gerçekleştirmiş olduğu askerî harekâtlar, modern tarih yazımı tarafından genelde stratejik açıdan etkisiz ve hatta başarısız bulunmaktadır⁹⁹. Hatta D. Magie, *Senatus*'un kendisine verdiği onurları bile askerî yetkinliğinden çok *optimates* hizbinin bir parçası olması sayesinde elde ettiği kanısındadır¹⁰⁰. D. Magie'nin bu yorumu, gereğinden fazla küçümseyici bir nitelikte olsa da Roma'nın söz konusu harekâtlardan stratejik açıdan faydalanamadığı da bir gerçektir. Zira P. Servilius Vatia Isauricus'un bölgeden ayrılmasını izleyen birkaç yıl içerisinde korsanlık sorunu doruk noktasına ulaşarak Italia kıyılarını bile etkiler bir hâle gelmiştir¹⁰¹. Ancak bu noktada hemen belirtmek gerekir ki yalnızca bu tarihi gerçeğe odaklanıp onu ortaya çıkaran koşulları ikinci plana atmak hatalı bir yaklaşım olacaktır. Bu yüzden söz konusu harekâtlar hakkında bir değerlendirmede bulunmadan önce Roma'nın o yıllarda korsanlara karşı izlediği genel siyaseti ve MÖ 74 yılından sonraki süreçte yaşanan gelişmeleri dikkatli bir şekilde gözden geçirmekte yarar vardır. Roma, henüz antikçağdan itibaren eleştirildiği üzere, en başından beri korsanlık sorununa gereken önemi vermemiş¹⁰², T. B. Mitford'un da işaret ettiği gibi, korsanlığı tamamen yok etmek yerine dizginlemeye yönelik bir siyaset izlemiştir¹⁰³. Fakat anlaşılana o ki P. Servilius Vatia Isauricus'un başarıları, Roma'yı bu hususta daha kararlı adımlar atmaya teşvik etmiştir. Zira MÖ 74 yılı itibarıyla bu siyaset bir kenara bırakılıp korsanları eş zamanlı bir şekilde karadan ve denizlerden tamamen temizlemeyi amaçlayan yeni bir

⁹⁴ Hall 1973, 570 = AE 1977, 816 = CIL I² 2. 4, 2954; IG VII, 244: "...Σερούϊλιον Γαϊου υἱόν / Ἰσαυρικόν, ὕπατον, αὐτοκράτορα..."; CIL I² 2. 1, 741 = ILS 36 = ILLRP 371: "P. Servilius C. [f.] / Isauricus / imperator cepi[t]"; Cic. Verr. 2. 1. 56-57; Flacc. 6; Rab. Perd. 21; Rivero Gracia 2006, 229-230.

⁹⁵ Fast. Cap. 76: "P. Servilius C. f. M. n. Vatia qui postea Isauricus appellatus est."; I. Magn. 142: "Πόπλιον Σερούϊλιον Γαϊου υἱόν Ἰσαυρικόν..."; IG VII, 244; CIL I² 2. 1, 741 = ILS 36 = ILLRP 371; Str. 12. 6. 2; Ovid. Fast. 1. 592-593; Val. Max. 8. 5. 6; Flor. epit. 1. 41. 5; Ampel. 23; Eutr. 6. 3; Fest. Brev. 12. 3; Oros. hist. 5. 23. 22; Schol. Gronov. 347; Öztürk 2006, 62; Steel 2013, 113; Osgood 2018, 110.

⁹⁶ Cic. Pis. 58; Verr. 2. 1. 57; 5. 66; Val. Max. 8. 5. 6; Eutr. 6. 3; Fest. Brev. 12. 3; Ps.-Ascon. 237; Rich 2014, 251.

⁹⁷ Cic. Verr. 2. 5. 66; de Souza 2008, 82.

⁹⁸ Cic. Verr. 2. 1. 57; Morrell 2017, 51.

⁹⁹ Bu konuda bk. Ormerod 1924, 220; Magie 1950, 290-291; Meijer 1986, 192; Maróti 1989, 314; Feld 2005, 71-72.

¹⁰⁰ Magie 1950, 290.

¹⁰¹ Flor. epit. 1. 41. 6; App. Mithr. 93; de Souza 2008, 82; Steel 2013, 113.

¹⁰² Cass. Dio 36. 23. 2.

¹⁰³ Mitford 1980, 1236.

harekât planı uygulamaya konulmuştur. Planın kara ayağı, yeni Cilicia *Proconsul*'u L. Octavius'un komutasına bırakılırken deniz ayağı için söz konusu yılın *praetor*'larından M. Antonius'un şahsında tüm Akdeniz boyunca, muhtemelen kıyıda yaklaşık 80 km içerilere kadar geçerli, sınırsız yetkilere (*imperium infinitum*) sahip yeni bir komutanlık makamı oluşturulmuştur¹⁰⁴. Ne var ki L. Octavius'un ya yoldayken ya da bölgeye ulaştıktan kısa bir süre sonra hayatını kaybetmesiyle birlikte plan henüz başlangıç aşamasında sekteye uğramıştır¹⁰⁵. Zira onun görevini devralan MÖ 74 yılı *consul*'u L. Licinius Lucullus, aynı zamanda söz konusu yılda patlak veren Üçüncü Roma - Mithradates Savaşı'nın komutanlığına getirildiğinden görev süresi boyunca bölgeye ayak bile basmamış ve hatta P. Servilius Vatia Isauricus'un bölgede bıraktığı iki *legio*'yu da buradan çekerek kendi savaşında kullanmıştır¹⁰⁶. Öte yandan planın deniz ayağında da işler istenildiği gibi gitmemiştir. MÖ 72 ya da 71 yılında Crete (=Girit) Adası açıklarında korsanlarla karşılaşan M. Antonius, hafife aldığı düşmanı tarafından bozguna uğratılıp küçük düşürücü bir barış antlaşması imzalamaya mecbur edilmiş ve çok geçmeden bu adada hayatını kaybetmiştir¹⁰⁷. Bu gelişmeyle birlikte korsanlık faaliyetlerinin önündeki son engel de ortadan kalkmıştır. Nitekim VI. Mithradates Eupator'un da desteğini arkalarına alan korsanlar, kısa bir süre içerisinde Akdeniz ticaretini durma noktasına getirecek, tahıl sevkiyatını engelleyerek Roma'yı açlığa mahkûm edecek ve Roma kentinin limanı Ostia'ya bile saldırı düzenleyebilecek kudrete ulaşmışlardır¹⁰⁸. Açıkça görüleceği üzere, korsanlık sorununun böylesi tehlikeli bir hâl alması, MÖ 74 yılından sonra yaşanan söz konusu gelişmelerin bir sonucudur ve kanaatimizce bu durumun ortaya çıkmasında P. Servilius Vatia Isauricus'un harekâtlarının bir etkisi olmamalıdır.

Öte yandan bazı araştırmacılar tarafından P. Servilius Vatia Isauricus'un harekât hedefi olarak Kilikia Trakheia yerine Isauria'yı tercih etmek suretiyle bir anlamda işini yarım bıraktığı ve böylelikle korsan varlığının devamına ve sonraki süreçteki yayılımına olanak sağladığı öne sürülmektedir¹⁰⁹. Bununla birlikte kanaatimizce Roma yönetimi P. Servilius Vatia Isauricus'u bu göreve getirirken kendisinden beklentisi korsanlığın iç bölgelerdeki kaynağını keserek daha fazla güç kazanmalarının önüne geçmek olmalıdır¹¹⁰. Nitekim Isauria seferinin sonucunda Roma'ya döndüğü zaman halk tarafından coşkuyla karşılanması, aldığı onurlar ve en önemlisi ismine Isauricus *agnomen*'inin eklenmiş olması, bu beklentiyi fazlasıyla yerine getirdiğine işaret etmelidir. Başka bir ifadeyle muhtemelen P. Servilius Vatia Isauricus'averilen görev, korsanlığı tamamen ortadan kaldırmaktan ziyade korsanlıktan kaynaklı olayları yatıştırmak olmalıdır. Nitekim Roma'nın korsanlık sorununa kesin olarak son vermek için bölgeye gönderdiği Cn. Pompeius Magnus ile kıyaslandığında P. Servilius Vatia'nın çok daha kısıtlı imkân ve yetkiler kullandığı görülmektedir. Öte yandan Roma'nın korsanlarla olan savaş

¹⁰⁴ Cic. *Verr.* 2. 2. 8; 3. 213; Sall. *Hist.* 2. 82; 3. 2; Liv. *perioch.* 97; Vell. 2. 31. 2-3; Lact. *Inst. Div.* 1. 11. 32; Ps.-Ascon. 202; 239; 259; Seager 2006b, 213; de Souza 2008, 82; Mackay 2009, 202.

¹⁰⁵ Plut. *Luc.* 6. 1; Ormerod & Cary 1932, 355; Tozan 2014, 160.

¹⁰⁶ Cic. *Acad.* 2. 1; Sall. *Hist.* 2. 82; Vell. 2. 33. 1; Mem. 37; Plut. *Luc.* 6; App. *Mithr.* 68; 72; Auct. *Liber de Vir ill.* 74. 4; Magie 1950, 294; Brunt 1971, 452; Keaveney 2003, 70.

¹⁰⁷ Cic. *Verr.* 2. 3. 213; Diod. 40. 1; Sall. *Hist.* 3. 74-76; Liv. *perioch.* 97; Tac. *ann.* 12. 62; Flor. *epit.* 1. 42. 1-3; App. *Sic.* 6. 1; *civ.* 1. 111; Ps.-Ascon. 202; 239; Schol. Bob. 96; Huzar 1978, 15-16; Arslan 2007, 303; de Souza 2008, 83.

¹⁰⁸ Cic. *Leg. Man.* 31-33; Str. 14. 2. 28; 16. 2. 14; Liv. *perioch.* 99; Vell. 2. 31. 2; Plut. *Pomp.* 24-25; Flor. *epit.* 1. 41. 6; App. *Mithr.* 93; Cass. Dio 36. 20-23; Oros. *hist.* 6. 4. 1; Ormerod 1924, 227-233; Arslan 2003b, 206; Tozan 2014, 160-161.

¹⁰⁹ Magie 1950, 290-291; Busuttil 1971, 308; Southern 2002, 60; Arslan 2003a, 108; Demir 2019, 325.

¹¹⁰ Durukan 2009, 82.

bir bütün hâlinde ele alındığında fark edileceği üzere, söz konusu harekâtlar, savaşın başladığı MÖ 102 yılı ile kesin bir Roma zaferiyle sonuçlandığı MÖ 67 yılı arasındaki süreçte korsanlara vurulmuş en ağır darbedir. Dolayısıyla P. Servilius Vatia Isauricus'tan sonraki isimlerin bu kazanımları değerlendirmek bir yana koruyamamış olmaları, onun başarılarını gölgelememelidir¹¹¹.

Geç Dönem Kariyeri

Zaferleri sonucunda büyük bir şahsi prestij ve siyasi nüfuz elde eden P. Servilius Vatia Isauricus, uzun bir aranın ardından Roma'ya döndüğü MÖ 74 yılı itibarıyla artık altmış yaşında bulunuyordu. Yasal olarak MÖ 69 yılından sonra bir kez daha *consul*luk makamına gelebilmesi mümkünse de kendisinden çok daha genç adayların fazlalığı bu olasılığı bir hayli düşük kılıyordu¹¹². Kariyerinin bu yeni aşamasında yaşı ve saygınlığı dolayısıyla kendisine en uygun düşen, *ensor*'luk gibi onursal makamlardı. Fakat her hâlükârda devlet tecrübesi ve itibarı sayesinde bu yeni dönemde de güncel siyasi meselelerde sözü geçen isimlerden biri olacağı açıktı. Bununla birlikte yokluğunda Roma siyasetinde dengeler tamamen değişmişti. Zira inzivadaki *Dictator* L. Cornelius Sulla, geçirdiği bir rahatsızlık sebebiyle MÖ 78 yılında hayatını kaybetmişti¹¹³. *Dictator*'un ölümü, varlığıyla bastırıldığı *populares* hareketine hâliyle yeniden faaliyete geçme fırsatı tanımıştı. Roma siyasetinde *optimates* hizbi lehine sağlanmış olan istikrar ortamı, yerini böylece olağan çatışma hâline bırakmıştı. Öyle ki siyasi tansiyon giderek yükselecek ve birkaç küçük ölçekli iç savaşın ardından MÖ 49 yılı itibarıyla sonunda yeni bir *dictator*'luk rejiminin kurulacağı büyük bir iç savaşa dönüşecekti. Başka bir deyişle, P. Servilius Vatia

¹¹¹ Korsanlık sorununun bitiş şekli epey ironiktir. Zira yüz yılı aşkın bir geçmişi bulunan korsanlık faaliyetlerini tamamen ortadan kaldırmak için kırk dokuz gün gibi bir süre yetmiştir. Bu başarıda, komuta kademesindeki Cn. Pompeius Magnus'un askeri yeteneklerinin elbette çok büyük bir payı vardır. Fakat bundan daha da önemli olan, Roma'nın sorunun çözümü hususunda göstermiş olduğu kararlılıktır. Roma, başlangıçta göz yumar bir tavırla karşıladığı, ardından dizginlemeye uğraştığı ve daha sonrasında bastırmaya çalışıp başarısızlığa uğradığı korsanlık faaliyetlerinin MÖ 70'li yılların sonunda büyük bir kriz hâline gelmesiyle birlikte nihâyet sorunun ciddiyetini fark etmiştir. Bu bağlamda, dönemin en kudretli generallerinden biri olan Cn. Pompeius Magnus, MÖ 67 yılında tüm Akdeniz boyunca geçerli *imperium infinitum* ve geniş askeri imkânlarla donatılarak korsanlar üzerine gönderilmiştir. Cn. Pompeius Magnus'un getirilmiş olduğu komuta makamı, fark edileceği gibi MÖ 74 yılında M. Antonius'a verilen makamla aynıdır. Ancak M. Antonius'tan farklı olarak ona çok daha geniş askeri imkânlar sağlanmış ve kendisinin sahip olduğu *imperium infinitum*'un yanı sıra hareket serbestliği kazandırmak adına *legatus*'larına da *propraetor imperium*'u tanınmıştır. Akdeniz'deki korsanlığın çok kısa bir süre içerisinde tamamen ortadan kaldırılması, işte bu sınırsız yetki ve imkânlarla yetkin bir askeri önderliğin bir araya gelmesi sayesinde mümkün olabilmektedir. Cn. Pompeius Magnus, ilk aşamada on üç bölgeye ayırarak *legatus*'ları arasında paylaştığı Akdeniz sularını hızlıca korsanlardan temizlemiş ve ardından Kilikia'da karaya çıkıp Korakesion (=Alanya) açıklarında gerçekleşen son çarpışmadan geriye kalan düşman unsurlarını da yok ederek korsanlık sorununa kesin bir şekilde son vermiştir. MÖ 67 yılındaki bu harekât hakkında bk. Ormerod 1924, 233-241; Magie 1950, 298-301; Salmon 1990, 75; Sartre 1995, 130-133; Seager 2002, 44-52; Southern 2002, 61-66; Arslan 2020, 23-24.

¹¹² C. Marius'un peş peşe *consul*luklarıyla hiç olmadığı kadar ihlâl edilmiş olsa da yerleşik teamüllere göre bir kez daha *consul* seçilebilmek için belli bir sürenin geçmesi gerekmektedir. Anlaşıldığı kadarıyla önceleri en az iki yıl (*biennium*) olan bu süre, L. Cornelius Sulla'nın MÖ 81 yılında çıkardığı *lex Cornelia annalis* ile birlikte on yıl (*decennium*) olarak belirlenmişti. Bu hususta bk. App. *civ.* 1. 100; Keaveney 2005, 143-144.

¹¹³ Liv. *perioch.* 90; Val. Max. 9. 3. 8; Plin. *nat.* 7. 137-138; Plut. *Sull.* 36-37; App. *civ.* 1. 105; Paus. 1. 20. 7; 9. 33. 6; Cass. Dio 52. 17. 4; Auct. *Liber de Vir ill.* 75. 12; Hieron. *chron.* 175. 1; Seager 2006a, 207.

Isauricus'un geç dönem kariyeri, işte bu günden güne artan siyasi gerilim ortamında şekillenecekti¹¹⁴.

P. Servilius Vatia Isauricus'un *proconsul*luk görevi sonrası adının geçtiği ilk olay, MÖ 70 yılında gerçekleşen bir duruşmaydı. Duruşmanın konusu, MÖ 73 ile 71 yılları arasında Sicilia'da *propraetor* olarak görev yapan C. Verres hakkındaki yolsuzluk suçlamalarıydı¹¹⁵. Bu yılın *praetor*'larından M'. Acilius Glabrio başkanlığında görülen bu duruşmanın jüri üyeliklerinden biri P. Servilius Vatia Isauricus'a verilmişti¹¹⁶. Duruşmada davalı tarafı MÖ 69 yılı için *consul* olarak seçilen Q. Hortensius Hortalus, davacı taraf olan Sicilia halkını ise MÖ 75 yılında bu adada *quaestor* olarak görev yapan M. Tullius Cicero temsil etmekteydi. Dönemin önde gelen hatiplerinden biri tarafından savunulması ve nüfuzlu dostları, C. Verres'te aklanacağına yönelik güçlü bir beklenti yaratmıştı. Ancak o sıralarda bu yönü pek fazla bilinmiyorsa da sonraki süreçte Roma'nın gelmiş geçmiş en büyük hatibi olarak isim yapacak olan M. Tullius Cicero, davasına çok iyi hazırlanmıştı. Duruşmanın MÖ 5 Ağustos 70 günü görülen ilk celsesinde yapmış olduğu kısa konuşma öyle ağır ve etkiliydi ki C. Verres'in tüm umutları tükenmişti. Nitekim MÖ 20 Eylül 70 günü görülecek olan ikinci celseyi beklemek yerine gönüllü olarak sürgüne gitmeye karar vermişti¹¹⁷. İkinci celse için hazırladığı daha ayrıntılı iddianameye gerek bile kalmadan elde ettiği bu zafer, kariyerinin başlarındaki M. Tullius Cicero'ya hâliyle büyük bir ün kazandırmıştı. Fakat bu kadarıyla yetinmeyecek ve başarısını ölümsüz kılmak amacıyla konuşma metinlerini bir kitap hâlinde toplayıp yayınlıyacaktı. *In Verrem* adıyla tanınan ve hitabet sanatının en güzel örneklerinden biri sayılan bu eserde P. Servilius Vatia Isauricus'a da ideal bir devlet adamı olarak sık sık yer verilmekteydi. İkili arasında sonraki süreçte görülen yakınlığın başlangıcı, muhtemelen bu olay olsa gerekti¹¹⁸.

MÖ 66 yılı başlarında Roma'nın öncelikli gündem maddesi, bu yılın *plebs tribunus*'larından C. Manilius tarafından ortaya atılan yasa tasarısıydı. Bu bağlamda yapılan tartışmalarda P. Servilius Vatia Isauricus da önemli bir rol oynayacaktı. Tasarı, hâlen devam eden Üçüncü Roma - Mithradates Savaşı'nın komutanlığına MÖ 67 yılında korsanlık sorununa son veren Cn. Pompeius Magnus'un getirilmesini öngörüyordu¹¹⁹. Zira son derece başarılı bir savaş yürütmesine rağmen Roma'daki siyasi düşmanları tarafından L. Licinius Lucullus'un *imperium* gücü kademeli bir şekilde elinden alındığı için savaşta bir duraksama dönemi oluşmuştu¹²⁰. *Senatus* oligarşisinin önde gelen isimleri, korsanlık sorunu dolayısıyla hâlihazırda tüm Akdeniz suları ve kıyı kesimleri boyunca *imperium infinitum*'a sahip olan Cn. Pompeius Magnus'u neredeyse devletin tamamında *imperium* sahibi hâline getirecek

¹¹⁴ Roma tarihinin ilk iki büyük çaplı iç savaşı arasındaki süreç hakkında bk. Cary & Scullard 1975, 239-269; Mackay 2009, 196-283; Osgood 2018, 111-142.

¹¹⁵ Cic. *Div. in Caec.* 11; *Verr.* 1. 1. 13; 2. 2. 17; Quint. *Inst.* 5. 13. 35; Plut. *Cic.* 7. 3; Last & Gardner 1932, 336; Goldsworthy 2006, 72.

¹¹⁶ Cic. *Verr.* 2. 1. 56; 3. 210; 4. 82; Suolahti 1963, 481-482; Alexander 1990, 88.

¹¹⁷ Cic. *Brut.* 319; *Off.* 2. 50; *Orat.* 129; Plin. *nat.* 34. 6; 48; Quint. *Inst.* 6. 3. 98; 5. 4; Plut. *Cic.* 7. 3-8. 1; *mor.* 205. B; Cass. Dio 46. 7. 4; Auct. *Liber de Vir ill.* 81. 3; Last & Gardner 1932, 336-337; Mackay 2009, 206-207.

¹¹⁸ Cic. *Verr.* 2. 1. 56-57; 3. 210-211; 4. 82; 5. 66; 79; Morrell 2017, 50-51.

¹¹⁹ Cic. *Leg. Man.* 69; Liv. *perioch.* 100; Vell. 2. 33. 1; Ascon. 65; Plut. *Pomp.* 30. 1; Cass. Dio 36. 42. 4; Seager 2002, 49; Osgood 2018, 117.

¹²⁰ Savaşın L. Licinius Lucullus komutasında yürütülen ilk kısmı ve söz konusu generalin yetkilerinin elinden alınması hakkında bk. Arslan 2007, 305-434; Mayor 2013, 295-356; Roller 2020, 171-191.

olan bu yasa tasarısına şiddetle karşı çıkmaktaydı¹²¹. Ancak P. Servilius Vatia Isauricus, muhtemelen Licinii Luculli ailesiyle aralarındaki geçmişten gelen düşmanlıktan ötürü¹²², önemli bir üyesi olduğu *Senatus* oligarşisinden farklı olarak tasarıdan yana bir tavır almıştı¹²³. Şahsi itibarı, tek başına tasarıya büyük bir güç kazandıracak kadar yüksekse de elbette konuya olumlu bakan tek nüfuzlu isim o değildi. Kendi gibi üç *ex-consul*'un yanı sıra o yılda *praetor*'luk makamında oturan M. Tullius Cicero da tüm hitabet gücüyle tasarıya destek vermekteydi¹²⁴. Sonuç olarak tasarı, Cn. Pompeius Magnus'un halk üzerindeki etkisi ve arkasındaki bu ciddi destek sayesinde *Comitia Tributa* oylamasından geçerek *lex Manilia* adıyla yasalaştı¹²⁵. Bu yasayla birlikte komutayı devralan Cn. Pompeius Magnus, kendisine duyulan güveni boşa çıkarmayacak ve MÖ 63 yılı itibarıyla savaşı zaferle noktalayacaktı¹²⁶.

Üçüncü Mithradates Savaşı'nın sona erdiği MÖ 63 yılı, P. Servilius Vatia Isauricus için önemli bir yıldır. Zira mevcut *Pontifex Maximus* Q. Caecilius Metellus Pius'un ölümüyle boşalan Roma dininin bu en yüksek rahiplik makamı için yapılacak olan seçimde aday olma kararı almıştı¹²⁷. Seçim yarışındaki en ciddi rakibi, MÖ 78 yılı *consul*'u Q. Lutatius Catulus'tu. Öte yandan Cilicia *proconsul*'luğu sırasında bir süreliğine kendisinin kurmay kadrosunda yer alan MÖ 65 yılı *aedilis curulis*'lerinden C. Iulius Caesar da genç yaşına rağmen bu makama adaylığını koymuştu¹²⁸. Adaylar arasındaki güç dengesi bakımından ilginç bir görünüm arz eden seçimden çıkan sonuç, son derece şaşırtıcıydı. Kazanan, seçim kampanyası için epey yüklü miktarlarda borçlanarak bir anlamda kariyeri pahasına

¹²¹ Cic. *Leg. Man.* 51-52; 56; 59-60; 63; 66; Plut. *Pomp.* 30. 3-4; Cass. Dio 36. 43. 1; Schol. Gronov. 322; Brunt 1988, 472-473; Seager 2002, 49.

¹²² İki aile arasındaki düşmanlık, söz konusu generalin babası olan MÖ 104 yılı *praetor*'u L. Licinius Lucullus'un, kesin kimliği bilinmeyen ve bazı kaynaklarda ismi Servilius Augur olarak geçen bir kişi tarafından MÖ 101 yılı dolaylarında sürgüne gitmeye mecbur edilmesiyle başlamıştı. Daha sonrasında oğulları, babalarının intikamını almak adına Servilius Augur'u sürgüne göndermeye çabalamışlarsa da başarılı olamamışlardı. Bununla birlikte MÖ 50'li yılların başlarında ailelerin birbirlerine karşı olan tutumlarında bir yumuşama meydana gelmişti. Öyle ki MÖ 56 yılı itibarıyla aralarındaki düşmanlık artık bir dostluğa dönüşmüş hâldeydi. Bu hususta bk. Cic. *Acad.* 2. 1; *Div. in Caec.* 63; *Off.* 2. 50; *deprov. Cons.* 22; *Verr.* 2. 4. 147; Diod. 36. 8. 5; 9. 1; Plut. *Luc.* 1. 1-2; Auct. *Liber de Vir ill.* 62. 4; Broughton 1951, 568; 573 dn. 6; Epstein 1989, 115; Münzer 1999, 327-328. Servilius Augur'un kimliğiyle ilgili tartışmalar için ayrıca bk. Badian 1984, 59-62; Zanin 2019, 231-233.

¹²³ Cic. *Leg. Man.* 68; *deprov. Cons.* 22; Seager 2002, 49-50.

¹²⁴ Cic. *Leg. Man.* 68; *Fam.* 1. 9. 11; Q. Cic. *Comm. Pet.* 51; Quint. *Inst.* 2. 4. 40; Cass. Dio 36. 43. 2; Wiseman 2006a, 339. Tasarıyı destekleyen diğer üç *ex-consul*, MÖ 76 yılı *consul*'u C. Scribonius Curio, MÖ 73 yılı *consul*'u C. Cassius Longinus ve MÖ 72 yılı *consul*'u Cn. Cornelius Lentulus Clodianus idi.

¹²⁵ Cic. *Corn.* 1. fr. 16; *dom.* 19; *Mur.* 34; *Orat.* 102; *Phil.* 11. 18; *Liv. perioch.* 100; *Vell.* 2. 33. 1; *Ascon.* 65; Plut. *Pomp.* 30. 5-6; *Luc.* 35. 7; *App. Mithr.* 91; 97; Cass. Dio 36. 43. 2; *Eutr.* 2. 4. 12; *Zon. epit. hist.* 10. 4; Seager 2002, 51; Mackay 2009, 217.

¹²⁶ Savaşın Cn. Pompeius Magnus komutasında devam eden son kısmı için bk. Arslan 2007, 447-510; Mayor 2013, 356-403; Roller 2020, 206-212.

¹²⁷ Plut. *Caes.* 7. 1; Cary 1932, 487; Suolahti 1963, 482; Mackay 2009, 240-241.

¹²⁸ Suet. *Caes.* 3; Gelzer 1968, 22; Feld 2005, 71. P. Servilius Vatia Isauricus'un kurmay kadrosunda yer alıp sonraki süreçte ün kazanan isimler yalnızca C. Iulius Caesar ile sınırlı değildi. MÖ 63 yılında *plebs tribunus*'luğu yapan ve daha sonrasında Gallia'nın fethi ile MÖ 49-45 yılları arasındaki iç savaş sürecinde önemli bir askerî rol oynayan T. Labienus ile MÖ 63 yılı *praetor*'u L. Valerius Flaccus'un yanı sıra MÖ 64 yılından sonra Roma'ya bağlı Galatia Krallığı'nın başına getirilen Deiotaros da *proconsul*'luk görevi sırasında kendisine hizmet etmişti. Konuyla ilgili olarak bk. Cic. *Rab. Perd.* 21; *Flacc.* 5. frBob8; 6; 100; *Phil.* 11. 33; Maróti 1989, 313-314.

bir kumar oynayan C. Iulius Caesar'dı. Her ne kadar sonraki sürece damgasını vuracak ve Roma tarihinin gelmiş geçmiş en ünlü ismi olacaksa da C. Iulius Caesar, o sıralarda henüz kariyerinin başlarında olan hırslı bir aristokrat niteliğindedi. Dolayısıyla onun başarısı, aynı zamanda gerek P. Servilius Vatia Isauricus gerekse diğer aday için uzun yıllar içerisinde sağladıkları şahsi itibarlarını zedeleyecek kadar ciddi bir seçim yenilgisiydi¹²⁹.

C. Iulius Caesar'ın seçim zaferi, ne kadar sıra dışı olursa olsun, kısa bir süre sonra gündemden düşecekti. Zira MÖ 63 yılı sonları itibarıyla Roma yeni bir iç savaşın eşiğindedi. Olayların merkezindeki isim, zaman içerisinde Roma siyasetindeki önemini kaybetmiş bir ailenin ferdi olan L. Sergius Catilina'ydı. Bir süredir *consul* olmak için çaba gösteren fakat bu uğurda girmiş olduğu tüm seçimleri kaybeden L. Sergius Catilina, amacına yasal yollarla ulaşamayacağını anlamış ve mevcut siyasi ortamdan memnun olmayan birkaç aristokratla birlikte darbe planlarına başlamıştı¹³⁰. Ancak MÖ 63 yılında *consul*luk makamında bulunan M. Tullius Cicero'nun bu bağlamda çıkan söylentilere kulak verip ısrarlı bir şekilde konunun peşine düşmesiyle planlar mecburen darbeden başka bir yöne doğru evrilmişti¹³¹. *Senatus*'ta artık açık açık suçlanmaya başlanan L. Sergius Catilina, sözde gönüllü bir sürgüne gitmek, gerçekte ise yandaşlarının Etruria'da kurduğu ordunun başına geçmek üzere Roma'yı terk etmişti¹³². Bununla birlikte gizliliklerini koruyan aristokrat ortakları, savaşı başarılı kılacak stratejiler geliştirmek amacıyla Roma'da kalmışlardı. Fakat tedbirsizlikleri yüzünden açığa çıkacaklar ve MÖ 3 Aralık 63 günü yakalanacaklardı¹³³. Bu gelişmeler sonucunda teyakkuza geçen *Senatus*, MÖ 5 Aralık 63 günü düzenlenen oturumda bir araya geldi. Oturumun gündem maddesi, yakalanan komplocuların akıbetleriydi. MÖ 62 yılı için *consul* olarak seçilen D. Iunius Silanus'a göre verilecek ceza en ağırı, yani idam olmalıydı¹³⁴. Daha sonrasında söz alan birçok isim gibi P. Servilius Vatia Isauricus'un görüşü de bu doğrultuydu¹³⁵. Nitekim uzun süren tartışmaların ardından oturumdan çıkan karar bu yönde oldu. Aralarında MÖ 71 yılı *consul*'u P. Cornelius Lentulus Sura'nın da bulunduğu beş komplocu, M. Tullius Cicero'nun emriyle aynı gün içerisinde boğduruldu¹³⁶. Kentteki destekçilerinin ortadan kaldırılması, L. Sergius Catilina'nın gücünü hâliyle zayıflatmıştı. Nitekim

¹²⁹ Sall. *Catil.* 49. 2; Vell. 2. 43. 3; Plut. *Caes.* 7. 2-3; *mor.* 206. A; Suet. *Caes.* 13; 46; Gell. 5. 13. 6; Cass. Dio 37. 37; 44. 48. 3; Lact. *Inst. Div.* 1. 6. 7; Goldsworthy 2006, 124-126; Wiseman 2006a, 353.

¹³⁰ Catilina Komplosu'nun oluşum süreci için bk. Cary 1932, 476-484; Scullard 2011, 90-93; Steel 2013, 150-156.

¹³¹ Cic. *Cat.* 1. 4; 7; Diod. 40. 5a. 1; Sall. *Catil.* 27-29; Liv. *perioch.* 102; Vell. 2. 34. 3; Plut. *Cic.* 15; *Crass.* 13. 3-4; Flor. *epit.* 2. 12. 5; App. *civ.* 2. 2; Cass. Dio 37. 31-32; Eutr. 6. 15; Wiseman 2006a, 354-355; Mackay 2009, 233.

¹³² Cic. *Cat.* 1; 2. 12-13; 3. 17; *Att.* 2. 1. 3; *Mur.* 6; *Pis.* 5; Diod. 40. 5a. 1; Sall. *Catil.* 31-32; Liv. *perioch.* 102; Vell. 2. 34. 4; Plut. *Cic.* 16; *Caes.* 7. 4; *Cat. Min.* 22. 1; Flor. *epit.* 2. 12. 6-8; App. *civ.* 2. 3; Cass. Dio 37. 33. 1-2; Eutr. 6. 15; Rawson 1975, 74-76; Goldsworthy 2006, 128-129.

¹³³ Cic. *Cat.* 3. 4-6; *Flacc.* 102; *Planc.* 90; *Pis.* 5; Sall. *Catil.* 44-46; Plut. *Cic.* 18. 4-5; App. *civ.* 2. 4; Cass. Dio 37. 34; Eutr. 6. 15; Schol. Bob. 107; Cary & Scullard 1975, 247; Mackay 2009, 234-235.

¹³⁴ Cic. *Cat.* 4. 11; Sall. *Catil.* 50. 4; Plut. *Cic.* 20. 3; *Cat. Min.* 22. 3; App. *civ.* 2. 5; Schol. Gronov. 287; Rawson 1975, 82-83; Bauman 1996, 46-47.

¹³⁵ Cic. *Att.* 12. 21. 1; Münzer 1923, 1815; Suolahti 1963, 482; Goldsworthy 2006, 135.

¹³⁶ Cic. *Cat.* 4; *Att.* 1. 19. 6; 2. 1. 3; 12. 21. 1; *Flacc.* 103; *Phil.* 2. 17; *Sull.* 33; Sall. *Catil.* 50-55; Liv. *perioch.* 102; Vell. 2. 34. 4; Plut. *Cic.* 20. 3-22. 5; *Caes.* 7. 4-8. 4; *Cat. Min.* 22. 3-24. 2; *Brut.* 5. 2-3; *Ant.* 2. 1-3; Suet. *Caes.* 14; Flor. *epit.* 2. 12. 10-11; App. *civ.* 2. 5-6; Cass. Dio 37. 35-36; Eutr. 6. 15; İdam edilen diğer dört komplocunun isimleri C. Cornelius Cethegus, L. Statilius, P. Gabinius Capito ve M. Caeparius idi. Bk. Bauman 1996, 47-48; Wiseman 2006a, 356-357.

o, MÖ 62 yılının ocak ayında Etruria'daki Pistoria kenti yakınlarında meydana gelen çarpışmadan sağ çıkamayacak ve Catilina Komplosu (*Coniuratio Catilinae*) adıyla bilinecek olan mesele böylelikle kapanacaktı¹³⁷.

Catilina Komplosu karşısında göstermiş olduğu yönetim başarısı sonucu *parens patriae* unvanıyla onurlandırılmışsa da beş komplocunun idamı hadisesi, sonraki süreçte M. Tullius Cicero'yu bir hayli sıkıntıya sokmuştu¹³⁸. Zira *Senatus*'un herhangi bir vatandaşın idamına hükmetmeye yetkisi yoktu ve dolayısıyla idamlar kâğıt üzerinde M. Tullius Cicero'nun inisiyatifiyle gerçekleşmiş gibi görünüyordu¹³⁹. Bu durum, doğal olarak, gerektiğinde ona karşı kullanılabilecek önemli bir koz oluşturmaktaydı. Nitekim en büyük düşmanı olan MÖ 58 yılı *plebs tribunus*'larından P. Clodius Pulcher, söz konusu yılın mart ayında Roma vatandaşlarını herhangi bir mahkeme kararı olmaksızın idama mahkûm eden kişilerin sürgüne gönderilmesini öngören geriye dönük bir yasa (*lex Clodia de capite civis Romani*) çıkartacaktı¹⁴⁰. M. Tullius Cicero, durumun ümitsizliğini görerek bu yasanın çıkarılmasından bir gün önce sürgüne gitmek üzere kenti terk etmişti. Fakat sürgün günleri fazla uzun sürmeyecekti¹⁴¹. Yasanın çıkarılmasına engel olamayan nüfuzlu dostları, çok geçmeden onu geri getirmek adına girişimlerde bulunmaya başlamışlardı. Bu uğurda çaba gösteren isimler arasında P. Servilius Vatia Isauricus da yer almaktaydı¹⁴². P. Clodius Pulcher'in görev süresinin dolmasıyla hız kazanan bu girişimler, MÖ 57 yılı yazında sonuç verecekti¹⁴³. *Senatus*'ta alınan ve halk tarafından onaylanan kararlar sürgünden çağrılan M. Tullius Cicero, MÖ 4 Eylül 57 günü coşkulu sevgi gösterileri arasında Roma'ya geri dönecekti¹⁴⁴. M. Tullius Cicero, dönüşünün ertesi günü *senator*'lara ve halka hitaben iki konuşma yaptı¹⁴⁵. Bu konuşmalarda, *hem itibarının hem de hitabetinin tanrısal ağırlığını* kullanarak dönüş sürecinde kendine yardımcı olan *en samimi dostu* P. Servilius Vatia Isauricus'a teşekkürlerini

¹³⁷ Cic. *Sest.* 12; Sall. *Catil.* 56-61; Liv. *perioch.* 103; Vell. 2. 35. 5; Val. Max. 2. 8. 7; Plut. *Cic.* 22. 5; Flor. *epit.* 2. 12. 11-12; App. *civ.* 2. 7; Cass. Dio 37. 39-40; Obseq. *Prodig.* 61a; Cass. *Chron.* 693; Schol. Bob. 94; 127; Scullard 2011, 94; Demir 2021, 297.

¹³⁸ Cic. *Pis.* 6; Plin. *nat.* 7. 117; Plut. *Cic.* 23. 3; App. *civ.* 2. 7; Cary & Scullard 1975, 247; Goldsworthy 2006, 493.

¹³⁹ Liv. *perioch.* 103; Vell. 2. 45. 1; Plut. *Cic.* 30. 4; App. *civ.* 2. 15; Cass. Dio 38. 14. 4; Wiseman 2006a, 357; Mackay 2009, 235-236.

¹⁴⁰ Cic. *Att.* 3. 15. 5; *dom.* 50; 54; 62; 110; *Pis.* 16; 30; *Sest.* 25; 53-54; Liv. *perioch.* 103; Vell. 2. 45. 1; Ascon. 46; Plut. *Cic.* 30. 4; *Caes.* 14. 9; *Pomp.* 48. 6; App. *civ.* 2. 15; Cass. Dio 38. 14-17; Schol. Bob. 130; 147; 168; Kelly 2006, 110-112; Osgood 2018, 136.

¹⁴¹ Cic. *dom.* 63-64; 95-99; *har. resp.* 45; *Leg.* 3. 25-26; *Mil.* 36-37; *Pis.* 19-21; 31-33; *Planc.* 73; 86-90; *Red. Sen.* 33-34; *Vat.* 6-9; Liv. *perioch.* 103; Vell. 2. 45. 2; Plut. *Cic.* 31. 4-5; *Cat. Min.* 35. 1; App. *civ.* 2. 15; Cass. Dio 38. 17. 4-5; Obseq. *Prodig.* 68; Auct. *Liber de Vir ill.* 81. 4; Kelly 2006, 113-116; Tempest 2011, 121-123.

¹⁴² Cic. *deprov. Cons.* 22; *Red. Sen.* 25; *Red. Quir.* 17; *Sest.* 130; Mitchell 1991, 157; van der Blom 2010, 194.

¹⁴³ Cic. *Red. Sen.* 27-28; *Red. Quir.* 16-17; *Att.* 4. 1. 4; *dom.* 75; 90; *Pis.* 35-36; Liv. *perioch.* 104; Vell. 2. 45. 3; Ascon. 3; Plut. *Cic.* 33. 3-4; App. *civ.* 2. 16; Cass. Dio 39. 8. 2-3; Auct. *Liber de Vir ill.* 81. 4; Cass. *Chron.* 697; Chron. Pasc. 352; Tempest 2011, 123-124; Demir 2021, 300.

¹⁴⁴ Cic. *Att.* 4. 1. 4-5; *dom.* 75-76; *Pis.* 51-52; Vell. 2. 45. 3; Plut. *Cic.* 33. 5; *Pomp.* 49. 4; App. *civ.* 2. 16; Cass. Dio 39. 9. 1; Rawson 1975, 122; Mitchell 1991, 156.

¹⁴⁵ Cic. *Red. Sen.* 1-39; *Red. Quir.* 1-25; *Att.* 4. 1. 5; *Planc.* 74; Cass. Dio 39. 9. 1; Schol. Bob. 108-110; Kelly 2006, 124-125; Lintott 2008, 183-184.

sunmayı da elbette ki unutmuyacaktı¹⁴⁶.

P. Servilius Vatia Isauricus, MÖ 56 yılının ocak ayında *itibarının ve hitabetinin tanrısal ağırlığını* bir kez daha kullanacaktı. Bu defa konu dış politikayla alakalıydı. MÖ 58 yılında tahtından indirilerek sürgün edilen Mısır Kralı XII. Ptolemaios Auletes, krallığını yeniden kazanmak adına Roma'dan yardım istemişti¹⁴⁷. Nitekim bu isteği kabul edilmiş ve konuyla ilgilenme görevi MÖ 57 yılı *consul*'u P. Cornelius Lentulus Spinther'e verilmişti¹⁴⁸. Fakat bir süre sonra konuyu yeniden değerlendirmeye alma gerekliliği ortaya çıkmıştı. Zira MÖ 56 yılı *plebs tribunus*'larından C. Porcius Cato'nun bildirdiğine göre, Sibylla kitaplarında bir Mısır kralından gelecek yardım isteğine büyük bir güçle destek vermenin tehlikeli olacağına yönelik bir kehanet bulunmaktaydı¹⁴⁹. *Senatus*, bu kehanet ışığında konuyu tekrar görüşmek üzere MÖ 13 Ocak 56 günü düzenlenen oturumda bir araya geldi. *Senator*'ların büyük bir kısmı, kehanet uyarınca devrik kral lehine askeri bir müdahalede bulunulmaması hususunda hemfikirdi. Genel kaniya göre, devrik kral tahtına tekrar oturtulacaksa bu ancak diplomatik yöntemlerle olmalıydı. Bununla birlikte kimin veya kimlerin bu misyonu yerine getireceği konusunda görüş ayrılıkları yaşanmaktaydı. P. Servilius Vatia Isauricus ise genel eğilimin aksine, yaşanan taht kavgasına hiçbir şekilde müdahalede bulunulmaması yönünde bir görüş bildirmişti. Tartışmalar, sonraki günlerde devam edecekse de sonunda onun görüşü kabul edilecek ve devrik krala yardımda bulunmaktan vazgeçilecekti¹⁵⁰. Ancak bu durum, XII. Ptolemaios Auletes'in tahtını geri kazanmak için Roma gücünü kullanma arzusunun engel olmamıştı. Nitekim rüşvet verdiği Syria *proconsul*'u A. Gabinius tarafından MÖ 55 baharında tekrar tahta çıkarılacaktı¹⁵¹.

Roma siyasetinin yoğun gündemi arasında yaşı bir hayli ilerlemişse de anlaşılan o ki P. Servilius Vatia Isauricus'un kariyerinin doruk noktasına ulaşmadan inzivaya çekilmek gibi bir düşüncesi yoktu. Zira MÖ 55 yılı için yapılacak olan seçimlerde *ensor*'luk makamına adaylığını koymuştu. P. Servilius Vatia Isauricus, MÖ 63 yılında aldığı ağır yenilgiden sonra girdiği bu ilk seçim yarışından bu kez zaferle ayrılacaktı. Mevkidaşı olarak kendisine eşlik edecek diğer seçim galibi ise MÖ 61 yılı *consul*'u M. Valerius Messalla'ydı¹⁵². Ancak bu iki ismin *ensor*'luk makamındaki günleri pek de uzun sürmeyecekti. Anlaşıldığı kadarıyla MÖ 54 yılının temmuz ayından sonraki bir tarihte *lustrum*'u gerçekleştirmeden görevden çekileceklerdi¹⁵³. Her ne kadar *census* düzenlemek gibi asli görevlerini yapamamışlarsa da ikilinin *ensor*'luk dönemleri tam anlamıyla boş geçmiş sayılmazdı. MÖ 54 yılında meydana gelen bir sel felaketinin ardından Tiberis Nehri'nin yatağının temizlenmesi ve çevresinin

¹⁴⁶ Cic. *Red. Sen.* 25: "...P. Servilius, vir cum clarissimus tum vero optimus mihi que amicissimus, et auctoritatis et orationis suae divina quadam gravitate..."

¹⁴⁷ Str. 17. 1. 11; Liv. *perioch.* 104; Plut. *Pomp.* 49. 5-6; App. *Syr.* 51; Cass. Dio 39. 12; Euseb. *chron.* 167; Chron. Pasc. 352; Goldsworthy 2006, 436; Mackay 2009, 267.

¹⁴⁸ Cic. *Fam.* 1. 1. 3; 7. 4; *Rab. Post.* 21; *Pis.* 50; Plut. *Pomp.* 49. 6; Cass. Dio 39. 12. 3; Mitchell 1991, 162.

¹⁴⁹ Cic. *Fam.* 1. 1. 3; 4. 2; App. *civ.* 2. 24; *Syr.* 51; Cass. Dio 39. 15. 2-3; 55. 3; 56. 4; SianiDavies 1997, 326.

¹⁵⁰ Cic. *Fam.* 1. 1. 3; *ad Q. fr.* 2. 2. 3; 3. 2; Cass. Dio 39. 16; Brunt 1988, 484-485; Wiseman 2006b, 392.

¹⁵¹ Cic. *Att.* 4. 10. 1; *Phil.* 2. 48; *Pis.* 48-50; *Rab. Post.* 19-21; Str. 12. 3. 34; 17. 1. 11; Liv. *perioch.* 105; Val. Max. 9. 1. ext. 6; Ioseph. *Ant. Iud.* 14. 98-99; *Bell. Iud.* 1. 175; Plut. *Ant.* 3. 2-6; App. *civ.* 2. 24; *Syr.* 51; Cass. Dio 39. 55-58; Schol. Bob. 168; Huzar 1978, 31-32; SianiDavies 1997, 329-332; Goldsworthy 2006, 436-437.

¹⁵² Val. Max. 2. 9. 9; 8. 5. 6; 9. 14. 5; Cram 1940, 101; Broughton 1952, 215; Suolahti 1963, 482.

¹⁵³ Cic. *Att.* 4. 9. 1; 17. 7; Broughton 1952, 215; Suolahti 1963, 482.

düzenlenmesi işine onlar bakmışlardı¹⁵⁴.

Kırk beş yıla yakın bir süreyi kapsayan kariyerini *ensor*'luk makamıyla taçlandıran P. Servilius Vatia Isauricus'un yaşantısının bu son döneminde eriştiği onurlar bu kadarıyla sınırlı kalmayacaktı. MÖ 55 yılından itibaren en önde gelen *senator* anlamına gelen *princeps Senatus* unvanını taşımaya başlayacaktı¹⁵⁵. *Senatus*'un başı ve devletin birinci yurttaşı olarak görülen *princeps Senatus, imperium* gücü bulunmamakla birlikte oturum düzenlemek ya da ertelemek, oturumların gündemini belirlemek ve oturumlarda ilk sözü söylemek gibi büyük ayrıcalıklara sahipti. Her ne kadar L. Cornelius Sulla'dan sonra bu ayrıcalıklardan bazılarını yitirmiş gibi görünmekteyse de prestiji hâlâ çok yüksekti¹⁵⁶. Başka bir deyişle, P. Servilius Vatia Isauricus'un mevcut şahsi itibarı bu gelişmeyle birlikte zirveye ulaşmıştı. Öyle ki bir defasında kendisine ufak bir saygısızlık yapan bir adamın, sonraları başka bir nedenden ötürü mahkemeye verildiğinde isnat edilen suçlardan değil, ona yaptığı saygısızlık sebebiyle suçlu bulunması, bu itibarın boyutlarını net bir şekilde ortaya koymaktaydı¹⁵⁷.

P. Servilius Vatia Isauricus'un *princeps Senatus* unvanını taşımaya başladığı yıllar, siyasi gerilimin son derece yükseldiği bir zamana denk gelmişti. MÖ 53 yılından itibaren giderek artmaya başlayan bu gerilim, MÖ 49 yılında yeni bir iç savaşa dönüşecekti¹⁵⁸. P. Servilius Vatia Isauricus, anlaşılan o ki Roma tarihinin bu ikinci büyük çaplı iç savaşının olgunlaşmaya başladığı yıllarda, muhtemelen ilerleyen yaşı dolayısıyla aktif siyasi yaşamdan ayrılmıştı¹⁵⁹. Bununla birlikte kendisiyle aynı adı taşıyan fakat *cognomen* olarak yalnızca Isauricus'u kullanan oğlu, bu iç savaş sürecinde önemli bir rol oynayacaktı. Yaşantısı boyunca *Senatus* oligarşisinden yana olan babasının aksine, P. Servilius Isauricus, bu savaşta *popularis* C. Iulius Caesar'ı desteklemekteydi. Öyle ki MÖ 49 yılındaki anisaldırısı sonucunda düşmanlarını Hellas'a çekilmek zorunda bırakan C. Iulius Caesar, MÖ 48 yılı için kendisini *consul* seçtiğinde mevkidaşı olarak onu tercih etmişti¹⁶⁰. Roma tarihinin ikinci büyük iç savaşı, MÖ 17 Mart 45 günü itibarıyla C. Iulius Caesar'ın kesin zaferiyle sonuçlanacaktı¹⁶¹. Fakat yıllar sonra sağlanan bu siyasi istikrar ortamı da fazla uzun soluklu olmayacak, C. Iulius Caesar'ın MÖ 15 Mart 44 günü bir suikasta kurban gitmesiyle Roma yeni bir iç savaş sürecine giriş yapacaktı¹⁶². Bununla bir-

¹⁵⁴ CIL I² 2. 1, 766 = ILS 5922: "M. Valerius M. f. M. n. / Messalla / P. Servilius C. f. Isauricus / censores / ex s. c. termin. r. r. prox. cipp. p[---] / Curatores riparum qui primi terminaverunt / ex s. c. restituerunt."; Cass. Dio 39. 61. 1-2; Cram 1940, 101; Broughton 1952, 215; Suolahti 1963, 482.

¹⁵⁵ Cic. *Phil.* 2. 12; Schol. Gronov. 322; Broughton 1952, 130 dn. 1.

¹⁵⁶ *Princeps Senatus* makamı hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Suolahti 1972.

¹⁵⁷ Val. Max. 8. 5. 6; Cass. Dio 45. 16; Münzer 1923, 1815.

¹⁵⁸ Bu süreç hakkında bk. Gelzer 1968, 145-194; Goldsworthy 2006, 358-377; Mackay 2009, 274-283.

¹⁵⁹ P. Servilius Vatia Isauricus'un adının geçtiği son siyasi olay, MÖ 56 yılı *praetor*'larından M. Aemilius Scaurus hakkında açılan ve MÖ 2 Eylül 54 günü karara bağlanan yolsuzluk davasıydı. Diğer birçok nüfuzlu isim gibi P. Servilius Vatia Isauricus da davada sanık lehine şahitlik yapmış ve sonuç olarak sanık aklanmıştı. Bu hususta bk. Ascon. 28; Alexander 1990, 143-144.

¹⁶⁰ *Fast. Cap.* 76-77; *Caes. civ.* 3. 1; *Vell.* 2. 53. 2; *Val. Max.* 8. 3. 2; *Plut. Caes.* 37. 1; *App. civ.* 2. 48; Cass. Dio 41. 43. 1; *Cass. Chron.* 706; *Chron. Pasc.* 352; Goldsworthy 2006, 409.

¹⁶¹ İç savaş hakkında bk. Goldsworthy 2006, 380-486; Mackay 2009, 285-302; Steel 2013, 195-207.

¹⁶² C. Iulius Caesar'ın *dictator*'luk dönemi, suikast ve sonrasında kriz ortamı için bk. Gelzer 1968, 272-329; Goldsworthy 2006, 490-511; Mackay 2009, 304-321; Southern 2014, 33-65.

likte ömrü boyunca iki büyük iç savaşa tanık olan P. Servilius Vatia Isauricus, bu üçüncüsünün gelişimini göremeyecekti. Zira suikasttan birkaç ay sonra doksan yaşındayken hayatını kaybetmişti. Her ne kadar suikast dolayısıyla hayli çalkantılı günler yaşanmaktaysa da Roma kamuoyu uzun yıllar boyunca gerek askerî gerekse siyasi açıdan ülkesine başarıyla hizmet etmiş bu devlet adamını elbette ki unutmuyacaktı. P. Servilius Vatia Isauricus, son yolculuğuna itibarına yakışır bir şekilde devlet töreniyle (*funus publicum*) uğurlanacaktı¹⁶³.

Sonuç

Günümüzdeki tanınırlığı, ne yazık ki akademik çevrelerce sınırlıysa da P. Servilius Vatia Isauricus, kendi döneminin en önde gelen devlet adamlarından biridir. Ününü gelecek kuşaklara taşıyamaması; onun yaşantısının, Roma siyasetinin karakteristik özelliği olan şahsi rekabetin kelimenin gerçek anlamıyla şiddetlendiği bir döneme denk gelmesi sebebiyledir. Zira Roma cumhuriyet rejiminin “tek bir şahsın aşırı derecede güç kazanmasını engellemek” yönündeki temel ilkesinin hiç olmadığı kadar ihlal edildiği bu dönemde, ellerinde muazzam bir askerî ve siyasi güç toplayan kişilikler ortaya çıkmıştır. Bu kudretli kişiliklerin eylemleri, hâliyle, P. Servilius Vatia Isauricus gibi geleneksel devlet adamlarının gölgede kalmalarına yol açmıştır. Kaldı ki hangi siyaset tarzından olurlarsa olsun, dönemin neredeyse tüm devlet adamları, kariyerlerinin hiç değilse bir bölümünde bu kudretli kişiliklerin emri veya etkisi altına girmiştir. Nitekim P. Servilius Vatia Isauricus’un kariyerinin yükselişe geçişi de büyük ölçüde L. Cornelius Sulla ile ilişkisi sayesinde. Bununla birlikte ömrü boyunca *Senatus* oligarşisinden yana olan birinin, kudretini şahsı için değil *Senatus* oligarşisini güçlendirmek adına kullanan L. Cornelius Sulla’nın ardında iç savaşa katılması da son derece doğaldır. İç savaş sonrasında geleneksel Romalı devlet adamı kimliğinden sapmamış olması, P. Servilius Vatia Isauricus’un bu iç savaşa şahsi ikbalinden çok, ideolojik sebeplerden ötürü katıldığının açık bir kanıtıdır. Elbette ki ne uğruna savaşmış olursa olsun, MÖ 79 yılındaki *consul*luğunu iç savaşta hizmetleri dolayısıyla kazanmış olduğu bir gerçektir. Ancak sonraki süreçteki eylemleriyle bu makamın ağırlığını taşıyabilecek liyakata sahip olduğunu da ispat etmiştir. Daha öncesinde *triumphus* töreniyle ödüllendirilmiş olan askerî komuta becerisini, MÖ 78 ile 74 yılları arasındaki Cilicia *proconsul*luğu sırasında bir kez daha kanıtlamış ve sonuç olarak yeni bir *triumphus*’un yanı sıra bir de zafer *agnomen*’i kazanmıştır. Korsanlara karşı elde ettiği bu başarılar, bazı günümüz araştırmacıları tarafından çok da önemli sayılmasa da kendisine döneminde çok büyük bir itibar sağlamış ve onu Roma siyasetinde seçkin bir konuma taşımıştır. Bununla birlikte sahip olduğu nüfuzu siyasi yaşamının geri kalanında etkili bir şekilde kullanabildiğini söylemek de biraz zordur. Zira bu süreçteki eylemleri, dönemin kudretli kişilikleri gibi gündem belirleyen bir tarzda olmaktan çok, gündem üzerine görüş bildirmekten ibaret olmuştur. Bunun en temel sebebi, *proconsul*luk görevi sonrasında bile geleneksel devlet adamı kimliğinde bir sapma meydana gelmemesi ve beş yıl boyunca komuta ettiği askerlerini daha sonrasında kendi çıkarları için kullanabileceği bir araç hâline getirmemesidir. Başka bir deyişle, P. Servilius Vatia Isauricus, kariyerinin zirve döneminde zamanının dinamiklerine göre değil, Orta Cumhuriyet Dönemi’nden miras kalan değer yargılarına göre hareket etmeyi seçmiş ve Roma tarihindeki yeri bu seçimine göre şekillenmiştir.

¹⁶³ Cic. *Fam.* 16. 23. 2; *Phil.* 2. 12; Cass. Dio 45. 16. 1; Hieron. *chron.* 184. 1; Suda α 3213; Münzer 1923, 1816-1817; Broughton 1952, 333; Suolahti 1963, 482.

BİBLİYOGRAFYA

- Adak M. 2004, "Lokalisierung von Olympos und Korykos in Ostlykien". *Gephyra* 1, 27-51.
- Alexander M. C. 1990, *Trials in the Late Roman Republic, 149 BC to 50 BC*. Toronto.
- Alkan M. & Doğanay O. 2020, *Zengibar Kalesi (Isaura) Araştırmaları 1: Antik Kaynaklar ve Epigrafik Buluntular*. İstanbul.
- Arslan M. & Tüner Önen N. 2011, "Akdeniz'in Korsan Yuvaları: Kilikia, Pamphylia, Lykia ve Ionia Bölgelerindeki Korykoslar". *Adalya* 14, 189-206.
- Arslan M. 2003a, "İ.Ö. 188 Yılından İ.Ö. 67 Yılına Kadar Lykia, Pamphylia ve Kilikia Trakheia Sahillerindeki Korsanlık Faaliyetleri: Nedenleri ve Sonuçları". *Adalya* 6, 91-118.
- Arslan M. 2003b, "Piracy on the Southern Coast of Asia Minor and Mithridates Eupator". *OLBA* 8, 195-211.
- Arslan M. 2007, *Mithradates VI Eupator: Roma'nın Büyük Düşmanı*. İstanbul.
- Arslan M. 2020, "Antik Çağ'da Anadolu Akdeniz'inin Öncelikli Güvenlik Sorunu: Korsanlık". Eds. İ. H. Demircioğlu et al., *Geçmişten Günümüze Türkiye'de Sahil Güvenlik*. Ankara, 3-28.
- Astin A. E. 1958, "The Lex Annalis before Sulla". *Latomus* 17/1, 49-64.
- Badian E. 1958, "Notes on Provincial Governors from the Social War down to Sulla's Victory". *The Proceedings of the African Classical Associations* 1, 1-18.
- Badian E. 1984, "The House of the Servilii Gemini: A Study in the Misuse of Occam's Razor". *Papers of the British School at Rome* 52, 49-71.
- Bauman R. A. 1996, *Crime and Punishment in Ancient Rome*. London.
- Bennett H. 1923, *Cinna and His Times: A Critical and Interpretative Study of Roman History during the Period 87-84 B.C.*. Menasha.
- Bonner S. F. 2012, *Education in Ancient Rome: From the elder Cato to the younger Pliny*. London.
- Brennan T. C. 2000, *The Praetorship in the Roman Republic*. Oxford.
- Broadhead W. 2007, "Colonization, Land Distribution, and Veteran Settlement". Ed. P. Erdkamp, *A Companion to the Roman Army*. Oxford, 148-163.
- Broughton T. R. S. 1951, *The Magistrates of the Roman Republic I*. New York.
- Broughton T. R. S. 1952, *The Magistrates of the Roman Republic II*. New York.
- Broughton T. R. S. 1986, *The Magistrates of the Roman Republic III*. New York.
- Bru H. 2017, *La Phrygie Parorée et la Pisidie septentrionale aux époques hellénistique et romaine*. Leiden.
- Brunt P. A. 1971, *Italian Manpower 225 B.C. - A.D. 14*. Oxford.
- Brunt P. A. 1988, *The Fall of the Roman Republic and Related Essays*. Oxford.
- Bulst C. M. 1964, "Cinnanum Tempus: A Reassessment of the Dominatio Cinnae". *Historia* 13/3, 307-337.
- Busuttill J. 1971, "Pirates in Malta". *Melita Historica* 5/4, 308-310.
- Carney T. F. 1961, *A Biography of C. Marius*. Salisbury.
- Cary M. 1932, "Rome in the Absence of Pompey". Eds. S. A. Cook et al., *The Cambridge Ancient History Volume IX: The Roman Republic 133-44 B.C.*. Cambridge, 475-505.
- Cary M. & Scullard H. H. 1975, *A History of Rome: Down to the Reign of Constantine*. London.
- Cram R. V. 1940, "The Roman Censors". *Harvard Studies in Classical Philology* 51, 71-110.
- de Souza P. 1999, *Piracy in the Graeco-Roman World*. Cambridge.
- de Souza P. 2008, "Rome's Contribution to the Development of Piracy". Ed. R. L. Hohlfelder, *The Maritime World of Ancient Rome*. Ann Arbor, 71-96.
- de Ste. Croix G. E. M. 1981, *The Class Struggle in the Ancient Greek World*. New York.
- Demir M. 2019, "Roma Cumhuriyet Dönemi Emperyalizmi ve Yakın Doğu Emperyalist Politikaları Üzerine Bazı Değerlendirmeler". *Phaselis* V, 315-332.
- Demir M. 2021, "Catilina Komplosu (MÖ 63) Üzerine Değerlendirmeler". *Cedrus* IX, 283-302.
- Demir O. & Aydoğan Demir S. 2022, "Bir Asker Siyasetçinin Doğuşu: Gaius Marius". *Tarih İncelemeleri*

- Dergisi* 37/1, 105-127.
- Díaz Fernández A. 2017, "A Survey of the Roman Provincial Command from Republican Epigraphy: The Cases of Sicily and Sardinia". Ed. J. Velaza, *Insularity, Identity and Epigraphy in the Roman World*. Cambridge, 69-92.
- Durukan, M. 2009, "The Connection of Eastern and Central Cilicia with Piracy". *Adalya*12, 77-102.
- Epstein D. F. 1989, *Personal Enmity in Roman Politics 218-43 BC*. London.
- Errington R. M. 2006, "Rome against Philip and Antiochus". Eds. A. E. Astin *et al.*, *The Cambridge Ancient History Second Edition Volume VIII: Rome and the Mediterranean to 133 B.C.*. Cambridge, 244-289.
- Evans R. J. 1986, "Q. Caecilius Metellus Macedonicus". *Acta Classica* 29, 99-103.
- Evans R. J. 1988, "A Note on the Consuls from 69 to 60 B.C.". *Acta Classica* 31, 97-105.
- Evans R. J. 1991, "Candidates and Competition in Consular Elections at Rome between 218 and 49 BC". *Acta Classica* 34, 111-136.
- Evans R. J. 1994, *Gaius Marius: A Political Biography*. Pretoria.
- Feld K. 2005, *Barbarische Bürger: Die Isaurier und das Römische Reich*. Berlin.
- Gelzer M. 1968, *Caesar: Politician and Statesman*. Trans. P. Needham, Oxford.
- Goldsworthy A. 2006, *Caesar: Life of a Colossus*. London.
- Grainger J. D. 2002, *The Roman War of Antiochos the Great*. Leiden.
- Grünewald T. 2004, *Bandits in the Roman Empire: Myth and Reality*. Trans. J. Drinkwater, London.
- Hall A. S. 1973, "New Light on the Capture of Isaura Vetus by P. Servilius Vatia". Ed. M. Wörrle, *Akten des VI. Internationalen Kongresses für Griechische und Lateinische Epigraphik, München 1972*. München, 568-571.
- Huzar E. G. 1978, *Mark Antony: A Biography*. Minneapolis.
- Kallet- Marx R. M. 1995, *Hegemony to Empire: The Development of the Roman Imperium in the East from 148 to 62 B.C.*. Los Angeles.
- Katz B. R. 1976, "Studies on the Period of Cinna and Sulla". *L'Antiquité Classique* 45/2, 497-549.
- Kaya M. A. 2005, "Anadolu'da Roma Eyaletleri: Sınırlar ve Roma Yönetimi". *Tarih Araştırmaları Dergisi* 24/38, 11-30.
- Kaya M. A. 2006, "Roma İmparatorluk Döneminde Beyşehir Gölü Çevresi". *Selçuk Üniversitesi Beyşehir Meslek Yüksekokulu I. Uluslararası Beyşehir ve Yöresi Sempozyumu Bildiri Kitabı*. Konya, 365-370.
- Keaveney A. 2003, *Lucullus: A Life*. London.
- Keaveney A. 2005, *Sulla: The Last Republican*. London.
- Kelly G. P. 2006, *A History of Exile in the Roman Republic*. Cambridge.
- Keyser P. T. 1997, "Sallust's *Historiae*, Dioskorides and the Sites of the Korykos Captured by P. Servilius Vatia". *Historia* 46/1, 64-79.
- Kreiler B. M. 2020, *Ober- und Unterkommandierende der römischen Republik 509-27 v. Chr.*. München.
- Kurt M. 2017, "Roma Döneminde Beyşehir Gölü (Karalis) Çevresinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı". *History Studies* 9/4, 123-137.
- Kurt M. & Atcı E. 2021, "Yazılı ve Arkeolojik Kaynaklar Işığında Orontis Bölgesi'nin Tarihi Coğrafyası". *Tarih Araştırmaları Dergisi* 70, 53-86.
- Last H. & Gardner R. 1932, "The Breakdown of the Sullan System and the Rise of Pompey". Eds. S. A. Cook *et al.*, *The Cambridge Ancient History Volume IX: The Roman Republic 133-44 B.C.*. Cambridge, 313-349.
- Lenski N. 2001, "Relations between Coast and Hinterland in Rough Cilicia". *Varia Anatolica* 13, 417-424.
- Letzner W. 2000, *Lucius Cornelius Sulla: Versuch einer Biographie*. Münster.
- Levick B. 1967, *Roman Colonies in Southern Asia Minor*. Oxford.
- Liebmann Frankfort T. 1969, *La frontière orientale dans la politique extérieure de la République romaine: depuis le traité d'Apamée jusqu'à la fin des conquêtes asiatiques de Pompée (189/188-63)*. Bruxelles.
- Lintott A. 2006, "Political History 146-95 B.C.". Eds. J. A. Crook *et al.*, *The Cambridge Ancient History*

- Second Edition Volume IX: The Last Age of the Roman Republic 146-43 B.C.*. Cambridge, 40-103.
- Lintott A. 2008, *Cicero as Evidence: A Historian's Companion*. Oxford.
- Lovano M. 2002, *The Age of Cinna: Crucible of Late Republican Rome*. Stuttgart.
- Mackay C. S. 2009, *The Breakdown of the Roman Republic: From Oligarchy to Empire*. Cambridge.
- Magie D. 1950, *Roman Rule in Asia Minor I-II*. Princeton.
- Maróti E. 1989, "Der Feldzug des P. Servilius Vatia gegen die Seeräuber Südanatoliens". *Acta Antiqua* 32/1-2, 309-316.
- Mastino A. 2005, *Storia della Sardegna antica: La Sardegna e la sua storia*. Nuoro.
- Matthew C. 2006, "The Enrolment of the Capite Censi by Gaius Marius: A Reappraisal". *Ancient History* 36/1, 1-17.
- Mayor A. 2013, *Mithradates*. Çev. G. Ergin, Ankara.
- Meijer F. J. 1986, *A History of Seafaring in the Classical World*. London.
- Mitchell T. N. 1991, *Cicero: The Senior Statesman*. London.
- Mitford T. B. 1980, "Roman Rough Cilicia". Ed. H. Temporini, *Aufstieg und Niedergang der römischen Welt II.7.2*. Berlin, 1230-1261.
- Morrell K. 2017, *Pompey, Cato, and the Governance of the Roman Empire*. Oxford.
- MorsteinMarx R. 2004, *Mass Oratory and Political Power in the Late Roman Republic*. Cambridge.
- Mutafian C. 1988, *La Cilicie au Carrefour des Empires I-II*. Paris.
- Münzer F. 1923, "Servilius (93)". *RE IIA/2*, 1812-1817.
- Münzer F. 1999, *Roman Aristocratic Parties and Families*. Trans. T. Ridley, Baltimore.
- Ormerod H. A. 1922, "The Campaigns of Servilius Isauricus against the Pirates". *The Journal of Roman Studies* 12, 35-56.
- Ormerod H. A. 1924, *Piracy in the Ancient World: An Essay in Mediterranean History*. London.
- Ormerod H. A. & Cary M. 1932, "Rome and the East". Eds. S. A. Cook et al., *The Cambridge Ancient History Volume IX: The Roman Republic 133-44 B.C.*. Cambridge, 350-396.
- Osgood J. 2018, *Rome and the Making of a World State, 150 BCE-20 CE*. Cambridge.
- Öztürk H. S. & Öncü Ö. E. 2020, "Olympos in Lycia: A Novel Assessment of its History and Localization in Light of Recent Archaeological and Epigraphical Research". *Adalya* 23, 253-275.
- Öztürk H. S. 2006, *M.Ö. II. - M.S. IV. Yüzyıllarda Likya-Pamfilya Bölgesinde Kırsal Alan Güvenliđi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi. İstanbul.
- Öztürk H. S. 2020, "Olympos'ta (Lykia) Bir Korsan Krallığı: Zeniketes". Eds. İ. H. Demircioğlu et al., *Geçmişten Günümüze Türkiye'de Sahil Güvenlik*. Ankara, 29-44.
- Rawson E. 1975, *Cicero: A Portrait*. London.
- Rich J. 2014, "The Triumph in the Roman Republic: Frequency, Fluctuation and Policy". Eds. C. J. Lange & F. J. Vervaet, *The Roman Republican Triumph beyond the Spectacle*. Roma, 197-258.
- Rivero Gracia M. P. 2006, *Imperator populi Romani: Una aproximación al poder republicano*. Zaragoza.
- Roller D. W. 2020, *Empire of the Black Sea: The Rise and Fall of the Mithridatic World*. Oxford.
- Salmon P. 1997, "À Propos Du Refus De La Différence: L'Image des Peuples D'Asie Mineure à Rome". *Latomus* 56, 67-82.
- Sampson G. C. 2010, *The Crisis of Rome: The Jugurthine and Northern Wars and the Rise of Marius*. Barnsley.
- Sampson G. C. 2013, *The Collapse of Rome: Marius, Sulla and the First Civil War (91-70 BC)*. Barnsley.
- Santangelo F. 2007, *Sulla, the Elites and the Empire: A Study of Roman Policies in Italy and the Greek East*. Leiden.
- Sartre M. 1995, *L'Asie Mineure et l'Anatolie d'Alexandre à Dioclétien (IVe s. av. J.-C./IIIe s. ap. J.-C)*. Paris.
- Scullard H. H. 2011, *From the Gracchi to Nero: A History of Rome from 133 BC to AD 68*. London.
- Seager R. 2002, *Pompey the Great: A Political Biography*. Oxford.

- Seager R. 2006a, "Sulla". Eds. J. A. Crook *et al.*, *The Cambridge Ancient History Second Edition Volume IX: The Last Age of the Roman Republic 146-43 B.C.*. Cambridge, 165-207.
- Seager R. 2006b, "The Rise of Pompey". Eds. J. A. Crook *et al.*, *The Cambridge Ancient History Second Edition Volume IX: The Last Age of the Roman Republic 146-43 B.C.*. Cambridge, 208-228.
- Sherwin-White A. N. 1984, *Roman Foreign Policy in the East 168 B.C. to A.D. 1*. London.
- Sherwin-White A. N. 2006, "Lucullus, Pompey and the East". Eds. J. A. Crook *et al.*, *The Cambridge Ancient History Second Edition Volume IX: The Last Age of the Roman Republic 146-43 B.C.*. Cambridge, 229-273.
- Siani-Davies M. 1997, "Ptolemy XII Auletes and the Romans". *Historia* 46/3, 306-340.
- Southern P. 2002, *Pompey the Great*. Gloucestershire.
- Southern P. 2014, *Augustus*. London.
- Starr C. G. 2000, *Antik Çağda Deniz Gücü*. Çev. G. Ergin, İstanbul.
- Steel C. 2013, *The End of the Roman Republic, 146 to 44 BC: Conquest and Crisis*. Edinburgh.
- Suolahti J. 1963, *The Roman Censors: A Study on Social Structure*. Helsinki.
- Suolahti J. 1972, "Princeps Senatus". *Arctos* 7, 207-218.
- Syme R. 1939, "Observations on the Province of Cilicia". Eds. W. M. Calder & J. Keil, *Anatolian Studies Presented to William Hepburn Buckler*. Manchester, 299-332.
- Şahin S. & Adak M. 2007, *Stadiasmus Patarensis: Itinera Romana Provinciae Lyciae*. İstanbul.
- Şahin S. & Adak M. 2014, *Stadiasmus Patarensis: Itinera Romana Provinciae Lyciae, Lykia Eyaleti Roma Yolları*. İstanbul.
- Talbert R. J. A. 2000, *Barrington Atlas of the Greek and Roman World*. Princeton.
- Tempest K. 2011, *Cicero: Politics and Persuasion in Ancient Rome*. London.
- Tozan M. 2014, "Üçüncü Makedonya Savaşı'ndan Pompeius'un Seferine Roma'nın Doğu Politikası ve Anadolu'nun Güney Kıyılarında Korsanlık (M.Ö. 167-M.Ö. 67)". *Cedrus* II, 135-169.
- Tozan M. 2016, *Roma'nın Anadolu'daki Egemenlik Politikası: Kentler ve Bağımlı Krallıklar (İ.Ö. 133 - İ.Ö. 89)*. İstanbul.
- Tozan M. 2018, "The Naval Expedition of Servilius Isauricus in Western Pamphylia: Conquest or Reconquest?". *Arkeoloji Dergisi* 23, 195-203.
- Treggiari S. 2019, *Servilia and her Family*. Oxford.
- Uğurlu E. 2007, "Olympos ve Zeniketes'in Kalesinin Lokalizasyonu". *Adalya* 10, 81-103.
- van der Blom H. 2010, *Cicero's Role Models: The Political Strategy of a Newcomer*. Oxford.
- Vishnia R. F. 1996, "The transitio ad plebem of C. Servilius Geminus". *ZPE* 114, 289-298.
- Wiseman T. P. 2006a, "The Senate and the Populares 69-60 B.C.". Eds. J. A. Crook *et al.*, *The Cambridge Ancient History Second Edition Volume IX: The Last Age of the Roman Republic 146-43 B.C.*. Cambridge, 327-367.
- Wiseman T. P. 2006b, "Caesar, Pompey and Rome 59-50 B.C.". Eds. J. A. Crook *et al.*, *The Cambridge Ancient History Second Edition Volume IX: The Last Age of the Roman Republic 146-43 B.C.*. Cambridge, 368-423.
- Zanin M. 2019, "Servilia familia inlustris in fastis: Dubbi e certezze sulla prosopografia dei Servilii Gemini e Vatie tra III e I secolo a.C.". *Tyche* 34, 221-236.